

ПОТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання денна

Кафедра Товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ Г.О.Бірта

«_____» _____ 2025 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему «Експертиза товарів подвійного використання та практичні аспекти визначення їх митної вартості»

(на прикладі експертизи митної вартості товару Samsung Galaxy Tab Active3)

спеціальність 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність

освітня програма «Експертиза та митна справа»

ступеня магістра

Виконавець роботи Мальцев Владислав Віталійович

(підпис, дата)

Науковий керівник Ткаченко Аліна Сергіївна, доцент, кандидат технічних наук

(підпис, дата)

Полтава 2025

Зміст

Вступ.....	4
Актуальність дослідження.....	4
Мета та завдання роботи.....	5
Об’єкт та предмет дослідження.....	5
Методи дослідження.....	6
Наукова новизна та практична значимість роботи.....	6
Розділ 1 Теоретичні основи експертизи товарів подвійного використання.....	7
1.2 Поняття товарів подвійного використання: визначення та класифікація.....	7
1.1.1 Основні визначення понять.....	7
1.1.2 Класифікація товарів подвійного використання.....	14
1.2 Правове регулювання експертизи товарів подвійного використання на міжнародному рівні.....	17
1.3 Нормативно-правові акти України щодо контролю за товарами подвійного використання.....	21
Розділ 2 Об’єкт та методи дослідження.....	27
2.1 Об’єкт дослідження.....	27
2.2 Методика визначення митної вартості визначення митної вартості товарів.....	30
2.3 Алгоритм проведення експертизи товарів подвійного використання.....	45
Розділ 3 Практичні аспекти проведення експертизи та визначення митної вартості.....	51
3.1 Проблеми митної експертизи товарів подвійного використання.....	51

3.2 Проведення технічної експертизи з метою визначення митної вартості....57

3.3 Оцінка митної вартості товарів подвійного використання (приклад реальних митних процедур щодо оцінки митної вартості Samsung Galaxy Tab Active3).....60

Розділ 4 Шляхи вдосконалення системи визначення митної вартості товарів подвійного

використання.....68

4.1 Митні документи для оформлення товарів подвійного використання.....68

4.2 Використання новітніх технологій у процесі митної експертизи.....79

4.3 Перспективи спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості.....84

Висновки.....90

Список використаної літератури.....95

ВСТУП

АКТУАЛЬНІСТЬ. Товари подвійного використання – це продукція, яка може використовуватися як для цивільних, так і для військових або інших спеціалізованих цілей. У зв'язку з цим та зі зростанням глобалізації, інтенсивним розвитком технологій та активізацією міжнародної торгівлі, політичного та воєнного станів країн, контроль за обігом таких товарів набуває особливого значення. Ефективне регулювання торгівлі товарами подвійного використання є ключовим фактором для забезпечення національної безпеки, дотримання міжнародних зобов'язань та запобігання нелегальному переміщенню товарів, що можуть становити загрозу щодо безпеки країни та світу [1]. У цьому контексті, експертиза товарів подвійного використання є актуальним інструментом для визначення їх реальної вартості при проходженні митного контролю. Від точності оцінки залежить не лише правильність нарахування митних платежів, а й відповідність міжнародним стандартам та санкціям і контролю за експортом. Крім того, належне проведення експертизи дозволяє запобігати ризикам недостовірного декларування товарів, що сприяє боротьбі з контрабандою та шахрайством.

Проблема визначення митної вартості товарів подвійного використання також має суттєве економічне значення, оскільки неправильне декларування вартості може призвести до втрат державного бюджету, а також створити нерівні умови для учасників ринку. З огляду на це, питання правової регламентації експертизи товарів, її методик, алгоритму визначення і процедур щодо реалізації контролю за експортом є актуальним як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Таким чином, дослідження експертизи товарів подвійного використання та практичних аспектів визначення їх митної вартості є важливим для забезпечення належного контролю за експортно-імпортними операціями, підтримання економічної стабільності та безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці адміністративно-правового регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання присвятили свої дослідження такі вчені, як Джус О. А., Долуда І.І., Копанчук В. О., Німа А. О., Неботов П. Г., Рєзнік О. М., Сохацький О. Ю., Ярусевич Є. Ю. та інші.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних і практичних аспектів експертизи товарів подвійного призначення, їх митної вартості, аналізі існуючих підходів і методів оцінки для забезпечення належного митного контролю та дотримання законодавчих вимог України та у межах її євроінтеграції.

Завдання роботи:

1. Проаналізувати правову базу регулювання обігу товарів подвійного призначення на міжнародному та національному рівнях.
2. Обґрунтувати основні підходи до класифікації та ідентифікації товарів подвійного призначення.
3. Охарактеризувати процедури проведення митної експертизи таких товарів.
4. Визначити методи встановлення митної вартості товарів подвійного призначення.
5. Дослідити проблеми та виклики, що виникають при декларуванні вартості товарів подвійного призначення на митниці.
6. Проаналізувати практичні ситуації та досвід проведення експертизи товарів подвійного призначення у митних органах на прикладі експертизу митної вартості товару Samsung Galaxy Tab Active3.
7. Запропонувати шляхи вдосконалення процесу експертизи та оцінки митної вартості товарів подвійного призначення для підвищення ефективності митного контролю.

Об'єкт дослідження – процес митної експертизи та оцінки товарів подвійного використання при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Предмет дослідження – методи та підходи до визначення митної вартості товарів подвійного призначення та практичні аспекти їх експертизи в умовах митного контролю.

Методи дослідження базуються на застосуванні комплексного підходу, що поєднує кількісні, якісні та спеціалізовані методи: теоретичні методи, що охоплюють вивчення та аналіз міжнародних і національних нормативно-правових документів і актів; системний підхід, який уможлиблює розгляд митної системи як цілісного комплексу взаємопов'язаних елементів (організація, процеси, технології); аналіз розвитку митних процедур, зокрема підходи до оцінки вартості та класифікації товарів; визначення митної вартості через додавання витрат на виробництво, транспорт, страхування; аналіз митної документації для виявлення помилок або фальсифікацій.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі підходів до експертизи товарів подвійного використання та визначення їх митної вартості, з урахуванням сучасних тенденцій міжнародної торгівлі та митного регулювання. У роботі запропоновано основні підходи до класифікації та ідентифікації товарів подвійного використання, методи оцінки вартості таких товарів, що ґрунтуються на аналізі актуальної правової бази, практичних ситуаціях та новітніх технологіях у митній справі.

А саме, у роботі:

- уточнено підходи до класифікації товарів подвійного призначення для потреб митного контролю;
- запропоновано алгоритм оцінки митної вартості товарів подвійного призначення з урахуванням специфічних характеристик цих товарів;
- досліджено вплив міжнародних санкцій та обмежень на процес експертизи та оцінки таких товарів.

Апробація результатів роботи

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ

1.1 Поняття товарів подвійного використання: визначення та класифікація

1.1.1 Основні визначення понять

Слід відмітити, що проведення наукового дослідження базується на визначенні понятійно-категоріального апарату, оскільки правильне розуміння термінів є важливою передумовою для досягнення мети та результату наукової роботи, а також є необхідним аспектом для вирішення складних проблем у відповідній науковій галузі. Змістовний аналіз сутності понять «товари подвійного використання», «експертиза», «державний експортний контроль», «митна вартість» та інших похідних визначень є необхідним для отримання обґрунтованих результатів нашого дослідження, які вирішують завдання, що відіграє істотне значення для адміністративно-правової науки.

Визначення товарів подвійного використання є особливо важливим для міжнародної торгівлі, оскільки контроль за їх обігом спрямований на запобігання їх можливого потрапляння до терористичних організацій, країн під санкціями або інших суб'єктів, що можуть застосовувати ці товари для агресивних або нелегальних цілей.

Відповідно до Статті 1 Закону України від 20.02.2003 № 549-IV (з виправленнями 2023 року) «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [2] товари подвійного використання – це окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому

числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Отже, товари подвійного використання (dual-use goods) – це продукція, технології, матеріали та обладнання, що можуть бути використані як у цивільних, так і військових цілях. Термін «подвійне використання» підкреслює той факт, що ці товари можуть мати мирне призначення (наприклад, в промисловості, науці чи медицині), та, зокрема, можуть бути застосовані у створенні зброї, військової техніки чи іншого обладнання, яке загрожує безпеці країни та світу.

Термін «експертиза» має кілька значень, залежно від контексту застосування. У загальному розумінні, експертиза – це процес дослідження та оцінки певних об'єктів, явищ чи документів, що здійснюється спеціалістами з метою отримання обґрунтованих висновків. Експертиза використовується в науковій, правовій, економічній, медичній, технічній та інших галузях. Наприклад, у правовій сфері це аналіз доказів або матеріалів справи, у митній справі – оцінка товарів, їх вартості чи характеристик для прийняття рішень щодо їх імпорту або експорту.

Експертиза в митній справі – це процес дослідження та аналізу товарів, який здійснюється експертами з метою визначення їх характеристик, вартості, походження та відповідності митним нормам і правилам [3]. Ця експертиза є ключовим елементом митного контролю та використовується для правильного нарахування митних платежів, а також для запобігання контрабанді або незаконному переміщенню товарів через кордон. Експертні висновки допомагають визначити митну вартість товарів, класифікувати їх за номенклатурою, а також перевірити їх відповідність стандартам безпеки та якості.

Бойко О.В. пропонує під поняттям «митна експертиза», з чим ми погоджуємося, розуміти комплексне науково-практичне дослідження, що здійснюється митними органами в межах митного контролю товарів щодо

складу, властивостей конкретного товару або його компонентів. Метою отримання достатньої інформації про товар є забезпечення митної, державної, економічної та фінансової безпеки країни, захист національних митних інтересів України та недопущення надходження на внутрішній ринок недоброякісних товарів [4].

У нашому дослідженні є важливим визначити також такі терміни, як «експортний контроль» та «державний експортний контроль».

Експортний контроль відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки та дотриманні міжнародних зобов'язань України. В умовах глобалізаційних процесів світу, контроль за експортом товарів, що можуть бути використані як для цивільних, так і для військових цілей, є важливим інструментом запобігання розповсюдженню зброї масового ураження та іншої небезпечної продукції [5]. Україна, як активний учасник міжнародних режимів нерозповсюдження зброї та підписант численних міжнародних угод, активно впроваджує механізми експортного контролю.

Неботов П.Г. у своєму дисертаційному дослідженні «Організаційно-економічний механізм експортного контролю в оборонно-промисловому комплексі України» звертає увагу на те, що експортний контроль можна розглядати і як засіб реалізації зовнішньоекономічної політики держави з метою захисту її економічних інтересів. Положення щодо здійснення експортного контролю лише тією мірою, яка необхідна для досягнення його цілей, є основоположним для забезпечення сталого розвитку промисловості, зокрема оборонно промислового комплексу. Вчений зазначає, що здійснення експортного контролю лише тією мірою, яка необхідна для досягнення його цілей, означає наступне [6]:

- експортний контроль не повинен заважати нормальній економічній діяльності в зовнішній торгівлі, а лише накладати економічні та правові обмеження на операції, що об'єктивно підлягають міжнародним зобов'язанням держави;

- процедури експортного контролю мають бути максимально економічними, не призводити до надмірних навантажень на державний бюджет та суб'єктів господарювання, а також заохочувати нормальну зовнішньоекономічну діяльність.

Заходи, пов'язані з впровадженням контролю за експортом, жодним чином не повинні перешкоджати діяльності суб'єктів, які беруть участь у міжнародних передачах товарів, за умови, що такі передачі не сприяють діяльності, пов'язаній з виробництвом зброї масового ураження, засобів її доставлення та використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях.

Ми вважаємо, що принцип державної політики у сфері контролю за товарами військового призначення та подвійного використання є пріоритетним щодо національних інтересів України. З огляду на актуальні загрози національній безпеці України, спрямування державної політики у сфері державного експортного контролю на підвищення обороноздатності та відповідності принципу «пріоритетності національних інтересів України» є важливим напрямком держави.

Підсумовуючи викладене вище, хотілося б зазначити, що принципи державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання – це керівні, науково обґрунтовані та законодавчо оформлені основоположні вимоги, за якими будується та функціонує система державного експортного контролю. Групувати принципи можна за різними підставами, наприклад:

- загальними, що передбачають законність, гласність, систематичність та ін.;
- спеціальними, що визначаються відповідно до пріоритетності національних інтересів України, як політичних, економічних та військових, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки;
- обов'язковими стосовно виконання міжнародних зобов'язань України щодо непоширення зброї масового знищення, засобів її доставлення

та встановлення державного експортного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання, а також забезпечення здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях;

- згідно з здійсненням експортного контролю лише тією мірою, яка необхідна для досягнення його цілей; узгодження процедур і правил державного експортного контролю з міжнародно-правовими нормами та практикою; забезпечення взаємодії з міжнародними організаціями й іноземними державами в галузі державного експортного контролю з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, зокрема числі з метою запобігання поширенню зброї масового знищення та засобів її доставлення.

Отже, експортний контроль – це сукупність заходів, спрямованих на регулювання та моніторинг міжнародних передач товарів, технологій та послуг, які можуть бути використані у військових цілях або для створення зброї масового ураження. Основною метою експортного контролю є забезпечення національної безпеки, виконання міжнародних зобов'язань країни та запобігання розповсюдженню небезпечних технологій. Система експортного контролю включає ліцензування, сертифікацію та перевірку експорту товарів військового призначення та подвійного використання.

З огляду на необхідність удосконалення вітчизняної системи експортного контролю Неботов П.Г. вважає за доцільне застосувати низку заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для діяльності експортерів товарів подвійного використання в Україні. Автор зазначає, що такі заходи жодним чином не повинні послаблювати державний контроль за діяльністю цих суб'єктів у сферах, на які поширюється урядовий експортний контроль, але повинні забезпечити більш ефективну взаємодію між органами, що здійснюють цей контроль, та експортерами продукції. Для реалізації визначеної мети, на думку автора, необхідно всебічно розвивати та вдосконалювати, зокрема, такі напрямки роботи Держексперт контролю, як:

1) надання вітчизняним експортерам продукції та подвійне використання кваліфікованої консультативної допомоги щодо характеру вимог державного експортного контролю та одержання міжнародних переказів товарів; 2) збереження державної монополії на експорт / імпорт військової техніки; 3) широке впровадження в компаніях внутрішніх систем внутрішнього контролю експорту та широка підтримка представників бізнесу у створенні таких систем; 4) розроблення електронних форм отримання від підприємств заяв та документів для видання відповідних дозвільних документів у галузі державного експортного контролю; 5) сприяння в координації дій державних органів, виробників озброєння і продукції подвійного використання та уповноважених посередників у сфері військово-технічного співробітництва з метою уникнення конкуренції вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках; 6) регулярне виконання проектів інформаційного та аналітично дослідницького спрямування з актуальних питань експортно-імпортного контролю та міжнародного співробітництва у військово-технічній сфері [7].

Експортний контроль товарів подвійного призначення – тобто системи, які держави використовують для регулювання торгівлі товарами та технологіями, що можна використовувати як у цивільній, так і у військовій продукції – є недостатньо теоретичним, але все більш помітним аспектом державної політики будь-якої країни [8].

Особливого значення при цьому набуває визначення поняття «митної вартості».

Дослідженням питань, які пов'язані з визначенням та коригуванням митної вартості, займалося багато як українських, так і зарубіжних вчених. Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць із цієї тематики, варто відзначити, що на сьогодні не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «митна вартість товарів». Це зумовлює необхідність проведення подальших досліджень із метою уточнення сутності даної категорії. Проаналізувавши визначення поняття «митна вартість товарів» у різних

літературних джерелах [9; 10; 11; 12], можна підсумувати, що дана категорія має розглядатися з декількох позицій, зокрема:

- з точки зору економічного змісту, митна вартість – це величина, що використовується в митному оподаткуванні, як база нарахування митних платежів та є реально сплаченою або підлягає сплаті за товар;

- з точки зору правового змісту, митна вартість – це правова категорія, яка характеризує товар як предмет економічних та зовнішньоторговельних операцій. У Митному кодексі України це поняття визначається як вартість товарів, що застосовується у митній сфері та ґрунтується на ціні, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

В основу визначення митної вартості покладено цінову інформацію про товар, що переміщується через митний кордон держави. Призначення митної вартості можна трактувати у двох значеннях: вузькому – використання для визначення сум митних платежів та зборів, які визначаються виходячи із відсоткової величини від вартості товару, та у широкому, який окрім фіскального значення включає у себе обліково-статистичну функцію, або (та) застосування заходів (в першу чергу - нетарифних) державного регулювання економіки. Отже, митну вартість можна визначити як одну із митно-правових характеристик товару, що відображає його вартість у сфері публічно-правових відносин.

Враховуючи сучасні глобалізаційні процеси, особливо актуальним є дослідження основних аспектів визначення митної вартості товарів, визначених Всесвітньою митною організацією.

Термін «митна вартість» у практичному аспекті застосовується досить давно, разом з тим дослідження підтвердило відсутність єдиного наукового чи методологічного підходу до трактування її сутності. На формування сучасного підходу до визначення митної вартості вплинула еволюція зовнішньоторговельних відносин, яка відбулася упродовж другої половини XX століття.

1.1.2 Класифікація товарів подвійного використання

В Україні класифікація товарів подвійного використання регулюється низкою законодавчих актів, зокрема Законом «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». На міжнародному рівні контроль здійснюється за допомогою Вассенаарської домовленості, режимів нерозповсюдження ядерної зброї (Режим контролю ракетних технологій) і Конвенції про заборону хімічної зброї.

Правильна класифікація товарів подвійного використання забезпечує ефективне функціонування системи експортного контролю і запобігає використанню таких товарів у небажаних цілях.

Перелік товарів та технологій подвійного використання містить специфічні категорії предметів (умовно – загальний перелік), та додаткові переліки – чутливі (Sensitive List) та особливо чутливі (Very Sensitive List) товари і технології.

Основними критеріями класифікації є сфера застосування, технологічні можливості та ризики для національної безпеки.

Слід зауважити, що Перелік містить кілька застережень щодо обсягу та предмету контролю і не поширює свою дію на: (а) технології, мінімально необхідні для встановлення, експлуатації, технічного обслуговування (перевірки) або ремонту предметів, які не контролюються або дозвіл на експорт яких отримано; (b) загальнодоступні технології, фундаментальні наукові дослідження або на мінімально необхідну інформацію для заявки на патент; (c) загальнодоступне програмне забезпечення, а також (e) об'єктний код мінімально необхідний для встановлення, експлуатації, обслуговування (перевірки) або ремонту предметів, дозвіл на експорт яких отримано [13].

Класифікація товарів подвійного використання відбувається за різними критеріями, залежно від специфіки товару та галузі його використання (рис.1.1).

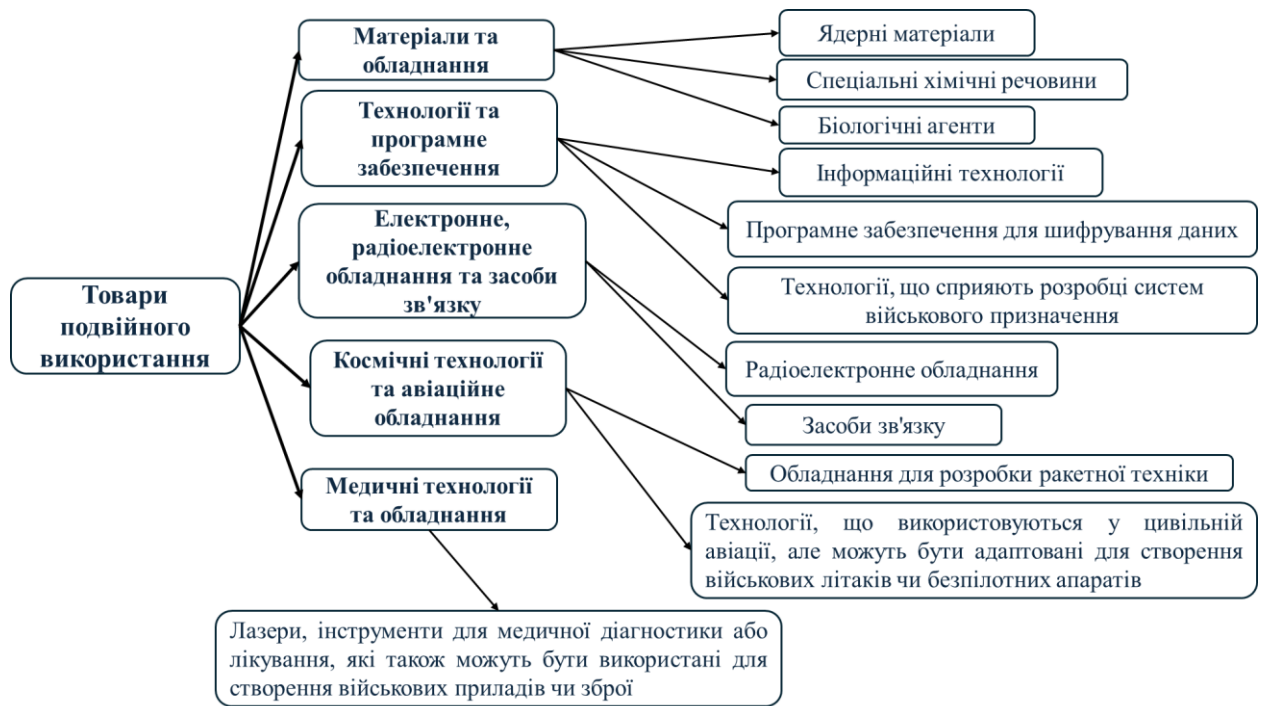

Рисунок 1.1 Класифікація товарів подвійного використання (авторське бачення)

Основні категорії товарів подвійного використання можна умовно поділити на кілька груп:

- Матеріали та обладнання як ядерні матеріали (наприклад, уран, плутоній); спеціальні хімічні речовини (зокрема ті, що використовуються для створення зброї масового ураження); біологічні агенти, що можуть бути використані для виробництва біологічної зброї;
- Технології та програмне забезпечення як інформаційні технології, що використовуються для управління зброєю; програмне забезпечення для шифрування даних; технології, що сприяють розробці систем військового призначення;
- Електронне обладнання та засоби зв'язку як радіоелектронне обладнання, здатне бути використаним як в мирних цілях, так і для військової розвідки чи створення систем наведення зброї; засоби зв'язку, які можуть бути адаптовані для військових цілей;
- Космічні технології та авіаційне обладнання як обладнання для розробки ракетної техніки; технології, що використовуються у цивільній

авіації, але можуть бути адаптовані для створення військових літаків чи безпілотних апаратів;

- Медичні технології та обладнання як лазери, інструменти для медичної діагностики або лікування, що також можуть бути використані для створення військових приладів чи зброї.

Слід зазначити, що Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 року № 290 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2022 р. № 1378», яка набула чинності 04 квітня 2023 року, було розширено перелік товарів подвійного використання, імпорту яких на період дії воєнного стану здійснюється без дозвільних документів Державної служби експортного контролю України.

Так, від експортного контролю, зокрема, звільнено технічні засоби з функціями негласного визначення місцезнаходження транспортних засобів або інших об'єктів (у тому числі з пристроями дистанційного керування), з одним із таких критеріїв [14]:

- мініатюрне виконання технічного засобу, який містить підсистему координат об'єкта (ГЛОНАСС, GPS тощо) та підсистему реєстрації або передавання інформації щодо контролю за місцезнаходженням (переміщенням) транспортних засобів або інших об'єктів (позиція 5A903.d.5.b Єдиного списку товарів подвійного використання (далі – Єдиний список));
- наявність у технічних засобах мініатюрних передавачів пристроїв (радіомаячків), які випромінюють радіосигнали, що використовуються радіоприймальними пристроями для визначення їх місцезнаходження (позиція 5A903.d.5.d Єдиного списку); або:
- радіоприймальні пристрої з функціями визначення місцезнаходження джерела радіовипромінювання (позиція 5A903.d.5.e Єдиного списку).

Виняток становить, якщо зазначені вище товари ввозяться до України за умови оформлення українською стороною державних гарантій, зобов'язань щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях.

1.2 Правове регулювання експертизи товарів подвійного використання на міжнародному рівні

На міжнародному рівні регулювання товарів подвійного використання здійснюється через різні багатосторонні угоди та організації. Україна є членом кількох міжнародних угод та режимів контролю за товарами подвійного використання: Вассенаарська домовленість (Wassenaar Arrangement), Група ядерних постачальників (Nuclear Suppliers Group, NSG), Австралійська група (Australia Group, AG), Режим контролю за ракетними технологіями (Missile Technology Control Regime, MTCR).

Вассенаарська домовленість – це міжнародний режим, що регулює експорт товарів подвійного використання та звичайної зброї. Домовленість встановлює контроль за експортом звичайної зброї та товарів подвійного використання та передбачає формування списку товарів подвійного використання, що підлягають контролю під час експортних операцій.

Цей документ був укладений у 1996 році в місті Вассенаарі (Нідерланди) між 33 країнами, з метою координації зусиль учасників угоди по контролю за експортом звичайних озброєнь і високих технологій (товарів і технологій «подвійного використання») в країни з нестабільними політичними режимами і в регіони, де продовжуються конфлікти (Ірак, Лівія, Північна Корея, країни Південної Азії) [15]. Вона замінила старіші режими контролю та забезпечує спільні правила і критерії для експорту чутливих технологій, які можуть бути використані як у військових, так і цивільних цілях.

Учасники Вассенаарської домовленості (на 2023 рік – 40 країн, включаючи Україну) щорічно обмінюються інформацією про продажі військової техніки та товарів подвійного використання, зокрема в сферах телекомунікацій, інформаційних технологій, матеріалів для авіакосмічної та оборонної промисловості. Вони мають зобов'язання регулярно оновлювати

списки товарів, які підпадають під експортний контроль, і запобігати їх потраплянню до країн, що можуть порушувати міжнародну безпеку [16].

Важливість Вассенаарської домовленості виходить за межі безпеки, оскільки вона також впливає на міжнародну торгівлю та економічну стабільність [17]. Країни, що беруть участь, зобов'язані забезпечувати, щоб експорт товарів подвійного використання не сприяв порушенню міжнародного миру. Це має особливе значення для країн, що експортують передові технології, включаючи телекомунікаційне обладнання, програмне забезпечення та військові компоненти. Регулювання такого експорту допомагає запобігти технологічному перевазі держав, що порушують міжнародне право.

Україна як учасник Вассенаарської домовленості дотримується вимог щодо контролю за товарами подвійного призначення. Це має значення для її інтеграції до європейської безпекової системи та адаптації українського законодавства до європейських стандартів. Ефективний контроль за експортом таких товарів допомагає зміцнити безпеку національних кордонів, обмежити нелегальний експорт стратегічно важливих матеріалів, а також сприяє розвитку прозорої економіки, що відповідає міжнародним нормам [18].

Група ядерних постачальників (NSG) – це міжнародний орган, створений у 1975 році, який прагне запобігти розповсюдженню ядерної зброї шляхом контролю за експортом ядерних матеріалів, обладнання та технологій [19]. Група не є формальною організацією з юридичним статусом, проте її рішення є вагомими та сприяють обмеженню передачі чутливих ядерних матеріалів. NSG працює на основі консенсусу, тому кожне рішення ухвалюється лише після погодження між усіма членами. Основною метою NSG є забезпечення, щоб ядерна торгівля використовувалась виключно в мирних цілях і відповідала зобов'язанням нерозповсюдження, переважно в рамках Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ).

Головне завдання NSG – розробка та впровадження експортних правил, що обмежують передавання ядерних матеріалів і технологій лише до країн, які дотримуються міжнародних угод з нерозповсюдження ядерної зброї [20]. Це забезпечує використання ядерних технологій виключно для мирних цілей, таких як виробництво енергії або медичне застосування.

NSG розробляє керівні принципи для своїх учасників, зокрема:

- Суворий контроль за експортом ядерних матеріалів та технологій;
- Моніторинг товарів подвійного призначення, які можуть використовуватись як у цивільних, так і у військових цілях;
- Оцінка дотримання державами-одержувачами міжнародних угод і правил.

Група відіграє ключову роль у глобальних зусиллях з нерозповсюдження, просуваючи відповідальну ядерну торгівлю та перешкоджаючи розвитку ядерних програм для зброї.

Австралійська група (Australia Group, AG) – режим контролю за хімічними та біологічними речовинами.

На початку 1984 року слідча група Організації Об'єднаних Націй виявила, що Ірак використовував хімічну зброю (chemical weapons, CW) в ірано-іракській війні в порушення Женевського протоколу 1925 року, і що принаймні деякі хімічні речовини-прекурсори та матеріали для його програми CW були використані, надходить через законні канали торгівлі. У відповідь кілька країн запровадили контроль над експортом певних хімічних речовин, які можна використовувати для виробництва CW [19; 21].

Цей контроль страждав від відсутності одноманітності, і незабаром стало очевидним, що робилися спроби його обійти. Це спонукало Австралію запропонувати зустріч країн з експортним контролем з метою гармонізації їхніх національних ліцензійних заходів та посилення співпраці. Перша зустріч того, що згодом стало відомо як Австралійська група, відбулася в Брюсселі в червні 1985 року. На цій зустрічі 15 країн-учасниць і Європейська Комісія погодилися, що було б корисно дослідити, як існуючий експортний

контроль можна зробити більш ефективним для запобігання поширення СW. Кількість країн, що беруть участь в Австралійській групі, зросла з 15 у 1985 році до 42 плюс Європейський Союз.

Відтоді Група збиралася регулярно, а щорічні зустрічі тепер проводяться в Парижі. Сфера експортного контролю, обговорюваного Групою, розвинулася для вирішення нових загроз і викликів. Докази перенаправлення матеріалів подвійного призначення для програм біологічної зброї на початку 1990-х років призвели до того, що учасники запровадили контроль над експортом конкретних біологічних агентів. Контрольні списки, розроблені Групою, також були розширені, включаючи технології та обладнання, які можуть бути використані у виробництві або утилізації хімічної та біологічної зброї [22].

Режим контролю за ракетними технологіями (MTCR) – це добровільний міжнародний режим, створений у 1987 році, з метою обмеження розповсюдження ракет та безпілотних літальних апаратів, здатних нести зброю масового ураження, зокрема ядерні боєголовки. Станом на серпень 2019 року MTCR об'єднує 35 держав-партнерів, включаючи Україну з 1998 року. Натомість, ряд експортерів ракет, таких як Китай, Ізраїль, Іран, Північна Корея і Пакистан, все ще не проявляють прихильності до MTCR [23].

За відсутності спеціальних міжнародних правових інструментів РКРТ використовує Резолюцію РБ ООН 1540 як правову основу для своєї діяльності. Ця резолюція зобов'язує усі держави вживати ефективних заходів з метою встановлення національного контролю, зокрема, за системами доставки хімічної, бактеріологічної, радіоактивної та ядерної (ХБРЯ). На виконання Резолюції 1540 РБ ООН багато держав імплементують вимоги списків РКРТ у свої національні законодавства.

Ці міжнародні режими визначають переліки товарів, які підлягають контролю, і слугують основою для формування національних списків товарів подвійного використання в Україні.

1.3 Нормативно-правові акти України щодо контролю за товарами подвійного використання

Виходячи з теоретичних позицій Долуди І.І., об'єктом правового регулювання експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні є суспільні відносини, що регулюються нормами права, адже об'єктивно потребують такого регулювання з метою забезпечення захисту національних інтересів України, дотримання міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передачі звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях [1]. Предметом правового регулювання експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні є товари, змістовне визначення яких наведено у спеціальному профільному Законі. Безпосереднє публічне адміністрування, зокрема контроль щодо експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення, здійснюється Державною службою експортного контролю України. Суб'єктами здійснення експорту є суб'єкти господарювання усіх форм власності, які отримали в Держекспортконтролі дозвіл на здійснення експорту товарів військового або подвійного використання [1].

Контроль за товарами подвійного використання є однією з ключових складових національної безпеки та економічного розвитку України [24]. Товари подвійного використання, як вже зазначалося у нашому дослідженні, – це продукти, технології та послуги, що можуть мати як цивільне, так і військове застосування. Враховуючи їх потенціал бути використаними для створення зброї масового ураження або іншої військової техніки, міжнародне співтовариство та Україна розробили систему контролю за їх обігом. Важливо, що законодавство України у сфері контролю за експортом, імпортом та транзитом товарів подвійного використання базується на міжнародних стандартах та угодах, що регулюють нерозповсюдження зброї

масового ураження. Головними нормативно-правовими актами України у цьому напрямку є [24; 25]:

- Закон України від 20.02.2003 № 549-IV «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [2];
- Постанова Кабінету Міністрів України № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання», що відповідає міжнародним стандартам [26];
- Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI [11];
- Накази Державної служби експортного контролю України, які регулюють деталі експортного контролю та оновлюють списки товарів подвійного використання.

Основним документом, що регулює обіг товарів подвійного використання в Україні, є Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». Цей закон встановлює правові основи для державного регулювання в сфері міжнародних передач товарів, що можуть бути використані для виробництва зброї та інших військових технологій.

Закон «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» визначає:

- поняття товарів подвійного використання;
- порядок ліцензування експорту та імпорту таких товарів;
- обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності, що працюють з ТПВ;
- санкції за порушення вимог контролю товарів військового призначення та подвійного використання.

Особливу увагу в законі приділено встановленню механізмів моніторингу та контролю за міжнародними передачами ТПВ, що включає процедури отримання дозволів та ліцензій на експорт і імпорт таких товарів.

Для того, щоб забезпечити ефективний контроль за обігом товарів подвійного використання, Кабінет Міністрів України затвердив спеціальні

списки ТПВ. Постанова № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання» регламентує перелік таких товарів, їх категорії та специфікації.

Цей перелік постійно оновлюється з урахуванням змін у міжнародних режимах контролю, зокрема рекомендацій таких організацій, як:

- Вассенаарська домовленість;
- Група ядерних постачальників (NSG);
- Австралійська група (AG);
- Режим контролю за ракетними технологіями (MTCR).

Постанова містить чіткий опис технологій, обладнання, матеріалів та програмного забезпечення, які підлягають контролю. Суб'єкти підприємницької діяльності, які мають намір експортувати або імпортувати такі товари, зобов'язані отримати відповідні ліцензії.

Ключовим документом, який регулює митні процедури, права та обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також функціонування митних органів в Україні, зокрема і контроль за міжнародними передачами ТПВ, є Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI. Кодекс встановлює основи митного контролю, визначає порядок декларування товарів, надає механізми для вирішення спірних питань у митній сфері та передбачає заходи для захисту інтересів держави. Крім цього, Митний кодекс України сприяє інтеграції країни у світову економіку, оптимізації митних процедур та полегшенню міжнародної торгівлі. Він також враховує зобов'язання України відповідно до міжнародних угод і стандартів, забезпечуючи адекватний контроль за переміщенням товарів через митний кордон.

Кодекс регулярно оновлюється з метою адаптації до змін у міжнародному праві, технологічних інновацій та внутрішніх потреб країни. Це сприяє підвищенню ефективності митного контролю, зменшенню корупційних ризиків і покращенню бізнес-клімату в Україні.

Загалом, Митний кодекс України є важливим інструментом для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення економічної безпеки та підтримки конкурентоспроможності українських товарів на міжнародних ринках.

Варто відмітити особливу діяльність Державної служби експортного контролю України (Держекспортконтроль), яка є основним органом, що здійснює контроль за міжнародними передачами товарів подвійного використання. Вона видає накази, які регламентують деталі процедур отримання дозволів та ліцензій на здійснення операцій з ТПВ.

Деякі ключові функції Держекспортконтролю включають:

- видачу дозволів на експорт, імпорт та транзит товарів подвійного використання;
- аналіз ризиків щодо можливого використання ТПВ у військових цілях;
- співпрацю з міжнародними організаціями та регуляторними органами інших держав для координації дій щодо контролю за ТПВ.

Накази Держекспортконтролю встановлюють:

- форми заяв на отримання ліцензій;
- порядок проведення перевірок підприємств, що займаються міжнародними передачами ТПВ;
- перелік документів, необхідних для отримання дозволу на обіг таких товарів.

Українське законодавство передбачає жорстку відповідальність за порушення правил контролю за товарами подвійного використання. Зокрема, Кримінальний кодекс України передбачає покарання за незаконний експорт або імпорт таких товарів, що може включати [25]:

- штрафи;
- позбавлення волі;
- конфіскацію майна.

Також адміністративна відповідальність може бути застосована до суб'єктів, що здійснюють міжнародні передачі товарів подвійного використання без належних дозволів або з порушенням вимог ліцензування.

Слід також відмітити Постанови Кабінету Міністрів України, які деталізують правила експорту та імпорту таких товарів.

Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2003 р. N 1807 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення» [27] регулює процедуру експорту та імпорту таких товарів. Постанова визначає порядок отримання дозволів на міжнародні передачі, перелік необхідних документів, а також передбачає систему перевірки з метою дотримання міжнародних норм контролю за нерозповсюдженням зброї. Ця Постанова забезпечує правову базу для ефективного контролю міжнародних передач товарів подвійного використання, відповідно до міжнародних зобов'язань України. Вона визначає порядок ліцензування, вимоги до заявників та механізми моніторингу.

Отже, нормативно-правові акти України щодо контролю за товарами подвійного використання створюють чітку і структуровану систему державного регулювання в цій сфері. Законодавча база відповідає міжнародним стандартам і забезпечує ефективний моніторинг та контроль за обігом таких товарів. Дотримання цих вимог є важливим не лише для забезпечення національної безпеки, але й для виконання міжнародних зобов'язань України у сфері нерозповсюдження зброї масового ураження.

Висновки до 1 розділу

1. З'ясовано, що важливим для здійснення наукового дослідження є визначення понятійно-категоріального апарату, який охоплює такі терміни, як «товари подвійного використання», «експертиза», «державний експортний контроль», «митна вартість» та інші похідні визначення. З'ясовано, що на

міжнародному рівні регулювання товарів подвійного використання здійснюється через різні багатосторонні угоди та організації. Україна є членом кількох міжнародних угод та режимів контролю за товарами подвійного використання: Вассенаарська домовленість (Wassenaar Arrangement), Група ядерних постачальників (Nuclear Suppliers Group, NSG), Австралійська група (Australia Group, AG), Режим контролю за ракетними технологіями (Missile Technology Control Regime, MTCR). Ці міжнародні режими визначають переліки товарів, які підлягають контролю, і слугують основою для формування національних списків товарів подвійного використання в Україні.

2   Визначені головні нормативно-правові акти України щодо регулювання експертизи товарів подвійного використання, а саме: Закон України від 20.02.2003 № 549-IV «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»; Постанова Кабінету Міністрів України № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання», що відповідає міжнародним стандартам; Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI; Накази Державної служби експортного контролю України, які регулюють деталі експортного контролю та оновлюють списки товарів подвійного використання.

РОЗДІЛ 2-ОБ'ЄКТ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Об'єкт дослідження

Згідно зі завданням дослідження «проаналізувати практичні ситуації та досвід проведення експертизи товарів подвійного призначення у митних органах» для прикладу нами був обраний планшет Samsung Galaxy Tab Active3, з основними характеристиками якого можна ознайомитися на сайтах HothardWare [28], SamMobile [29], Samsung [30] та ін., що пропонують цей товар.

Так, на сайті HothardWare зазначається, що вперше новий планшет Samsung Galaxy Tab Active3 був анонсований у вересні 2024 року. Новому планшету Android від Samsung вдалося заповнити досить особливу нішу для тих, кому потрібна універсальність невеликого планшета та міцність щодо його використовувати на відкритому повітрі, і це не вплине на швидке занурення. Galaxy Tab Active3 відповідає цим вимогам, а також може підтримувати сенсорне введення руками в рукавичках, що є плюсом для деяких сегментів ринку, на які Samsung орієнтується з цим планшетом (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 Світлина Samsung Galaxy Tab Active3 щодо його використання у екстремальних умовах (світлина взята з сайту Xabxmall [31])

Що стосується дизайну, то Galaxy Tab Active3 значно відрізняється від більшості преміальних планшетів на ринку. Замість корпусу, виготовленого з алюмінію, міцний планшет Samsung виготовлений із міцного пластику високої щільності. При цьому пластикова конструкція ні в якому разі не виглядає дешевою та має гарний не глянцекий блиск із гладкими краями та текстурованою обробкою на тильній стороні.

Задню кришку планшета можна повністю зняти, щоб відкрити батарею пристрою. Так, батарея Galaxy Tab Active3 є знімною, що дуже зручно, коли користувач перебуває в полі далеко від електричної розетки (рис. 2.2). Заміну розрядженої електростанції можна здійснити менш ніж за 30 секунд. Акумулятор має ємність 5050 mAh і розрахований на роботу до 11 годин на одному заряді. У стандартній конфігурації у верхній лівій частині планшета також є доступ до комбінованого слота microSDXC.

Рисунок 2.2 Світлина планшета Samsung Galaxy Tab Active3 у розібраному вигляді для заміни батареї (світлина взята з сайту Eprice [32])

В комплект до планшета входить захисний чохол, який збільшує розміри планшета та дозволяє йому витримувати падіння з висоти 1,5 метра, додаючи водно-пило захист (рейтинг IP68 і сертифікат MIL-STD-810H). Захисний чохол також містить відсік у верхній частині для масивного пера S Pen, який також має сертифікат IP68. Однак додавання футляра блокує доступ до слота microSD, хоча в цьому випадку можна отримати доступ до док-станції Tab Active3, усіх кнопок і порту USB-C.

Galaxy Tab Active3 – відносно невеликий пристрій, що є результатом його 8-дюймового дисплея. Це стандартний TFT-дисплей, а не один із дисплеїв Super AMOLED від Samsung. Він має роздільну здатність 1920x1200 і добре читається як у приміщенні, так і на вулиці (це, ймовірно, саме там, де він використовується найчастіше). Однак, навіть якщо яскравість дисплея встановлена на максимум, відблиски на цій гляncевій панелі можуть трохи заважати, коли він використовується на вулиці.

Слід відмітити, що важливим додатком до планшету є перо. На практиці це товсте перо S Pen зручно тримати в руках, ніж тонше S Pen, яке є в таких пристроях, як Galaxy Note 20. Його більший розмір також може бути в нагоді, якщо використовувати його руками в рукавичках, що є типовим сценарієм використання Samsung Galaxy Tab Active3.

Samsung використовує свій власний Exynos 9810, який вперше був представлений на глобальному ринку смартфонів Galaxy S9 ще в 2019 році. Exynos 9810 працює лише з 4 ГБ оперативної пам'яті, що не зовсім зручно, враховуючи, що сучасні флагманські смартфони можуть мати в чотири рази більше. Exynos 9810 не може зрівнятися з сучасними флагманськими системами на основі Android, але він більше підходить для пристроїв середнього класу з процесором Snapdragon 765G.

Об'єм пам'яті складає 64 ГБ, але вищезгаданий слот microSDXC стане в нагоді для розширення пам'яті, якщо це є необхідним. Компанія Samsung зазначає, що Galaxy Tab Active3 може вмістити карти microSDXC розміром до 1 ТБ, що достатньо для більшості потреб.

Камера знаходиться на задній панелі та оснащена 13-мегапіксельним датчиком з об'єктивом f/1.9 і 5-мегапіксельною камерою для селфі з діафрагмою f/2.2.

Іншою додатковою перевагою є те, що Galaxy Tab Active3 підтримує Samsung DeX – операційним середовищем, схожим на ПК, яке ініціалізується, коли планшет підключають до підтримуваного монітора.

2.2 Методика визначення митної вартості визначення митної вартості товарів

У Статті 5 Закону України від 20.02.2003 № 549-IV (з виправленнями 2023 року) “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання [2] визначаються

методи здійснення державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, а саме:

- ідентифікація товарів, що передбачає встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;
- надання дозволів чи висновків на здійснення міжнародних передач товарів або проведення переговорів щодо здійснення таких передач;
- здійснення митного контролю та митного оформлення товарів відповідно до законодавства;
- застосування санкцій до суб'єктів господарювання, які порушили порядок здійснення таких передач, установлений цим Законом та іншими актами законодавства в галузі експортного контролю.

При цьому важливим є розуміння основних підходів до визначення митної вартості. Митна вартість є базовою величиною, яка використовується для нарахування митних платежів, визначення тарифів та податків при імпорті. Визначення митної вартості товарів регулюється міжнародними та національними правовими актами, зокрема Угодою СОТ про митну оцінку.

Пропонуються такі підходи [2; 21; 24]: ціна угоди (трансакційний метод), трансакційна вартість ідентичних або подібних товарів, метод віднімання, метод додавання вартості (метод витрат), резервний метод.

Ціна угоди (трансакційний метод) – найпоширеніший метод, базується на фактичній ціні, сплачуваній за товар під час його продажу для експорту в країну імпорту. Включає ціну товару, витрати на транспортування, страхування, навантажувальні та інші витрати, пов'язані з переміщенням товару.

Це основний метод, який передбачає використання фактичної ціни, сплаченої за товар під час його продажу для експорту. Цей підхід враховує будь-які витрати, пов'язані з доставкою товару до кордону, такі як:

- транспортування;

- страхування;
- витрати на навантаження та розвантаження.

Цей метод вимагає повного документального підтвердження угоди між продавцем і покупцем.

Формула:

$$MV=P+CT$$

Де:

- MV – митна вартість;
- P– фактична ціна товару;
- CT – вартість транспортування до кордону та страхування.

Приклад рішення: Якщо товар коштує \$5000, а витрати на транспортування складають \$500, митна вартість буде:

$$MV=5000+500=5500 \text{ доларів.}$$

Визначення митної вартості товарів за ціною угоди, на підставі якої здійснюється імпорт, має широке коло факторів ризику, до яких доцільно віднести порогову митну вартість, діапазон можливих відхилень цінових показників, документи, що підтверджують цінові показники складових митної вартості.

Визначення митної вартості згідно з алгоритмом оцінки за ціною угоди без блоку застосування визначення порогової митної вартості не викликає особливих труднощів та аналогічне схемі визначення відповідно до чинних вимог Митного кодексу. Водночас існує ризик неправильного прийняття рішення щодо визначеної митної вартості товару, тому виникає потреба мати еталонну (порогову) митну вартість, з якою буде порівнюватись оцінювання. Відсутність шляхів та методів визначення еталонної митної вартості є тим фактором ризику, який буде джерелом непорозумінь між декларантом (брокером) та митним органом, що здійснюватиме процедуру митного оформлення. Можливим шляхом подолання цього фактору ризику може бути утворення всеукраїнської бази цін товарів, відповідно до УКТ ЗЕД, при цьому повинні враховуватись країна походження, виробник товару тощо.

Окремо доцільно визначити сукупність ознак товару, що обиратимуться для порівняння.

Визначення митної вартості згідно з алгоритмом оцінки за ціною угоди без блока застосування визначення порогової митної вартості не викликає особливих труднощів та аналогічне схемі визначення відповідно до чинних вимог Митного кодексу. Водночас існує ризик неправильного прийняття рішення щодо визначеної митної вартості товару, тому виникає потреба мати еталонну (порогову) митну вартість, з якою буде порівнюватись оцінювання. Відсутність шляхів та методів визначення еталонної митної вартості є тим фактором ризику, який буде джерелом непорозумінь між декларантом (брокером) та митним органом, що здійснюватиме процедуру митного оформлення. Можливим шляхом подолання цього фактору ризику може бути утворення всеукраїнської бази цін товарів, відповідно до УКТ ЗЕД, при цьому повинні враховуватись країна походження, виробник товару тощо. Окремо доцільно визначити сукупність ознак товару, що обиратимуться для порівняння.

Трансакційна вартість ідентичних або подібних товарів – якщо неможливо використати перший метод, застосовуються ціни на ідентичні або подібні товари, експортовані у схожих умовах. Цей метод застосовується, коли не можна використовувати метод ціни угоди, наприклад, якщо ціна є недостовірною або контракт не передбачає певних деталей. У такому випадку митні органи використовують вартість товарів, ідентичних за своїми характеристиками, походженням та умовами продажу. Товар повинен бути експортований з тієї ж країни та мати аналогічні умови постачання. Цей метод не має конкретної формули, але вимагає порівняння вартості з аналогічними товарами, експортованими за подібних умов.

При цьому слід також враховувати визначення таких понять, як «ідентичність товару» та «подібні товари», що у Митному кодексі України визначаються так:

- ідентичні товари – це товари, що мають однакові фізичні характеристики;
- подібні товари – це товари, які не є ідентичними, але мають подібні властивості, які дозволяють їх використовувати на рівних умовах.

Метод віднімання – використовується, якщо товар продається на внутрішньому ринку після імпорту. Визначається за ціною, по якій товар продається, за мінусом витрат на продаж і прибуток. Цей метод використовується, коли товар продається на внутрішньому ринку після імпорту. Вартість розраховується на основі продажної ціни товару на ринку країни імпорту, з якої віднімаються витрати на доставку, митні платежі, націнка продавця та інші витрати, пов'язані з продажем товару. Залишкова сума вважається митною вартістю товару. Цей метод підходить, коли товар уже надійшов у продаж, і можна визначити його ринкову вартість.

$$MV=SP-(T+M+S+P),$$

де:

SP – ціна продажу товару на ринку;

T – податки;

M – маржа продавця;

S – витрати на транспортування після імпорту;

P – витрати на після обслуговування

Приклад рішення: якщо товар продається на ринку за \$8000, а витрати на податки, транспортування та маржа складають \$1000, митна вартість:

$$MV=8000-1000=7000 \text{ доларів.}$$

Метод додавання вартості (метод витрат) – використовується, коли немає доступної інформації про ціну продажу. Вартість визначається на основі собівартості товару, додавання прибутку та інших витрат, що зазвичай пов'язані з виробництвом і продажем.

Цей метод застосовується, коли імпортер сам є виробником товару або у випадку, коли неможливо використати попередні методи. Вартість розраховується, виходячи з витрат на виробництво товару, з урахуванням:

- вартості сировини;
- витрат на виробництво;
- прибутку виробника;
- витрат на доставку та страхування.

Цей метод є складнішим, оскільки вимагає точного обліку всіх витрат, пов'язаних з виробництвом товару.

Резервний метод – застосовується, коли інші методи неможливо використати, ґрунтується на доступній інформації, що відповідає вимогам та принципам угоди Світової організації торгівлі (СОТ).

У кожному випадку митна служба може вимагати підтверджувальні документи, які допоможуть уточнити вартість товару.

Отже, якщо жоден з попередніх методів не може бути застосований, митні органи можуть використовувати резервний метод. Він базується на доступній інформації та інших загальновизнаних підходах, але не суперечить принципам СОТ. Митниця може використовувати комбінацію декількох методів або звернутися до інших джерел даних, щоб визначити вартість товару.

Резервний метод є крайньою мірою і застосовується тільки тоді, коли жоден з інших методів не може дати надійний результат.

Отже, визначення митної вартості товару є важливим процесом, який впливає на розмір митних платежів. Тому правильний вибір методу і ретельна підготовка документів мають ключове значення для бізнесу. Міжнародні правила та національні закони допомагають гармонізувати процедуру оцінки та мінімізувати ризики неправильного нарахування митних зборів.

При цьому кожний метод застосовується, якщо митну вартість товарів не можна визначити шляхом застосування попереднього методу (за винятком методів віднімання та додавання вартості, які можуть застосовуватися у будь-якій послідовності). Главою 40 Митного кодексу України, встановлено, що заявлена декларантом митна вартість товарів та подані ним відомості повинні ґрунтуватися на достовірній, документально підтвердженій інформації та

надаватися в кількісному вираженні [3; 11]. Цією ж главою, встановлено, що для засвідчення заявлених даних щодо митної вартості товарів, які переміщуються суб'єктами господарювання через митний кордон України, особа, що їх декларує має представити:

- контракт, де зазначено усі підстави щодо поставки товарів, а також додатки до нього;
- інвойс та інші банківські платіжні документи щодо їх сплати;
- договір про перевезення та інші товаросупровідні чи страхові документи;
- рахунок про сплату здійснених транспортно-експедиційних послуг;
- пакувальні листи;
- дозвіл на ввезення чи вивезення товарів, перевезення яких підпадають під спеціальне ліцензування;
- сертифікат про походження товару;
- документи щодо належної якості, безпечного використання;
- екологічний сертифікат.

Митним кодексом зазначено, що для підтвердження заявленої декларантом митної вартості товарів, за вимогою митних органів, також можуть додаватися наступні документи з уточнюючими характеристиками:

- установчі документи підприємства, яке здійснює експортно-імпорتنу операцію;
- посередницька угода, що зв'язана з договором поставки товарів, митна вартість яких визначається;
- митна декларація країни відправлення;
- рахунки про проведення платежів третім особам на користь продавця;
- рахунки про виплату брокерських та інших видів послуг, що пов'язані з забезпеченням умов угод;
- відповідні бухгалтерські документи;
- ліцензійні та авторські контракти;
- замовлення на постачання товарів;
- прайс-листи, каталоги фірм-виробників;

- калькуляція фірм-виробників про товари, щодо яких визначається митна вартість;
- документи, що можуть використовуватись для підтвердження відомостей, заявлених у декларації митної вартості.

Існує велика різниця між документами, що переміщуються через митний кордон України. Перші подаються митному органу в обов'язковому порядку (при можливості їх надання, з урахуванням характеристик самих товарів, особливостей державного регулювання їх переміщення через митний кордон України, особливостей ввезення товарів, базису поставки тощо), інші – можуть подаватися декларантом, якщо митний орган вважає, що поданих до оформлення документів не достатньо для прийняття рішення про правильність визначення митної вартості, або якщо ці документи потрібні для переходу до іншого методу визначення митної вартості. Ст. 52 Митного кодексу України встановлено права та обов'язки декларанта, який заявляє митну вартість товарів, а також права й обов'язки митного органу під час здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів. Декларант, виходячи з принципу, що заявлена ним митна вартість товарів і подані відомості про її визначення повинні базуватися на достовірній, документально підтвердженій інформації, що надається в кількісному вираженні: зобов'язаний на вимогу митного органу надати йому необхідні відомості для підтвердження заявленої митної вартості товарів та забезпечити можливість їх перевірки; має право оформити звернення до митного органу з клопотанням надати йому задекларовані товари у вільний обіг під гарантію вповноваженого банку, або сплатити податки й збори відповідно до митної оцінки, що здійснена цим же митним органом; на письмову вимогу має право про надання йому в семиденний строк починаючи з дня звернення, розпорядження у письмовій формі щодо інструкції на базі якої було встановлено митну вартість оцінюваних товарів даним митним органом; сплачує додаткові витрати, що виникли у зв'язку з уточненням заявленої митної вартості або наданням митному органу додаткової інформації; має

право щодо оскарження рішень митного органу по визначенню митної вартості оцінюваних товарів, спрямовувати їх до суду чи іншого митного органу вищої інстанції.

На основі вищезазначеного, можна зробити висновок про те, що митна вартість товарів – це розрахункова величина, яка використовується державою в якості економічної основи для тарифних і нетарифних методів регулювання процесів зовнішньоекономічної діяльності та являється економічною та правовою категорією, яка функціонально направлена на реалізацію державної митної справи. Принципи її визначення у поєднанні із умовами та порядком застосування методів визначення митної вартості мають на меті гарантію рівного та справедливого підходу до усіх учасників зовнішньоекономічної діяльності із дотриманням інтересів як держави, так і суб'єктів господарювання.

Митна вартість товарів, порядок її визначення після набуття чинності з 2004 р. Митного кодексу України від 11 липня 2002 р. № 92-IV зазнала істотних змін, які торкнулися усіх складових частин процесу визначення митної вартості: економічної, правової та організаційно-технологічної. Це стало значним етапом у приведенні українських правових норм митної оцінки товарів у відповідність із вимогами міжнародної системи визначення митної вартості, запровадженої згідно з Угодою про застосування ст. VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, та важливою умовою ефективного вступу України до ГАТТ/СОТ [33]. Слід відмітити, що відповідно до Митного кодексу України митна вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом на основі наявних у нього документів та додаткової підтвердженої інформації [10]. І якщо було обрано основний метод – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), та відсутні будь-які обмеження у використанні цього методу, то за основу береться ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари. Цей метод, якщо наявні всі необхідні документи, що підтверджують інформацію про товар, є найпростішим,

оскільки вихідною базою для визначення митної вартості імпортованих товарів за цим методом є контрактна (фактурна) ціна товару [34].

Як уже зазначалось, декларант або уповноважена ним особа заявляє митну вартість під час декларування товару, тобто під час подання вантажно-митної декларації. Водночас із вантажно-митною декларацією подається пакет документів, що підтверджують заявлену декларантом митну вартість товарів, а також обраний метод її визначення. До основних документів, що підтверджують заявлену митну вартість імпортованих товарів, варто віднести: – зовнішньоекономічний договір (контракт);

– рахунок-проформа або рахунок-фактура;

– бухгалтерські та банківські документи, що стосуються даного товару і які підтверджують його вартість та містять інформацію про зазначений товар;

– транспортні документи;

– за необхідності копія імпоротної ліцензії;

– страхові документи.

Проблемні питання постають у випадку, коли перший метод застосувати немає можливості, і на це є об'єктивні підстави, які декларант розуміє ще перед початком декларування товару. Проведення консультацій у цьому разі відповідно до Митного кодексу України є не просто правом декларанта, а обов'язком – заявляти митну вартість, визначену самостійно, у тому числі за результатами консультацій із митним органом (п. 2 ст. 52 Митного кодексу України) [11], але яким чином провести консультацію з митним органом ще до печатка митного оформлення, законодавством не врегульовано. У статті 40 Конституції України зазначено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [35]. Відповідно до частини першої статті 15 Закону України «Про звернення громадян» органи державної влади, місцевого самоврядування та їх посадові

особи, керівники та посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, до повноважень яких належить розгляд заяв (клопотань), зобов'язані об'єктивно і вчасно розглядати їх, перевіряти викладені в них факти, приймати рішення відповідно до чинного законодавства і забезпечувати їх виконання, повідомляти громадян про наслідки розгляду заяв (клопотань). Водночас відповідно до Закону під зверненнями громадян слід розуміти викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави та суспільства. Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки у діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення із проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо. Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Таким чином, механізм звернення громадян із приводу питання визначення митної вартості технологічно не може бути застосований, оскільки звернення у формі пропозиції, заяви чи скарги суттєво відрізняється від консультації. Статтею 21 Митного кодексу України передбачено консультування з питань митної справи [11], але такі консультації надаються з питань практичного

застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи. Оскільки у разі визначення митної вартості тут питання не стільки у порядку практичного застосування норм законодавства України, скільки в отриманні відповідної інформації та попередньому узгодженні, то такі консультації також не можуть бути застосовані. Статтею 23 Митного кодексу України за письмовими зверненнями декларантів або уповноважених ними осіб митні органи приймають попередні рішення щодо застосування окремих положень законодавства України з питань митної справи. Такі рішення виносяться до початку переміщення товарів через митний кордон України [11]. Звернемо увагу на те, що на перший погляд вище зазначений механізм є значно зрозумілим і зручним, але подальший текст Статті 23 обмежує використання попередніх рішень з питань: 1) класифікації товарів (у тому числі комплектних об'єктів, що постачаються в розібраному стані декількома партіями протягом тривалого періоду) згідно з УКТ ЗЕД; 2) визначення країни походження товарів; 3) надання у випадках, передбачених цим Кодексом, дозволу на поміщення товарів в окремі митні режими. Аналізуючи міжнародний досвід інформації про застосування консультацій, слід звернути увагу на Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, що ратифіковано Україною ще у 2015 р. Згідно із цим протоколом до Угоди про створення СОТ було включено Угоду про спрощення процедур торгівлі [10]. Відповідно до цієї угоди кожен член СОТ, за необхідності, забезпечує проведення регулярних консультацій між своїми митними установами та торговцями або іншими заінтересованими сторонами, які знаходяться на його території. Однією з основних форм письмових консультацій є видача попереднього рішення з визначеного кола питань. Попереднє рішення – це письмове рішення, що надається членом заявникові до моменту імпортування товару передбаченого у заявці, у котрій визначається режим, який член надає товару на момент його імпортування стосовно: 1) тарифної класифікації товару; та 2) походження товару. Окрім попередніх рішень, визначених у підпункті (а), членам рекомендується

надавати попередні рішення стосовно: 1) відповідного методу або критеріїв та їхнього застосування, які будуть використовуватися для визначення митної вартості відповідно до конкретних обставин; 2) можливості застосування вимог члена щодо зниження або звільнення від митних зборів; 3) застосування вимог члена до квот, у тому числі тарифних квот; та 4) будь-яких додаткових питань, із яких член вважає за необхідне видати попереднє рішення. У 2019 р. Кабінет міністрів України затвердив План заходів з імплементації положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі [33]. Було прийнято низку заходів направлених на спрощення процедури визначення митної вартості товарів, таких як:

- запровадження механізму видачі попередніх рішень, що можуть видаватися на запит щодо методу або критерію визначення митної вартості, застосування квот було заплановано на листопад 2019 р.;
- підвищення рівня кваліфікації посадових осіб, уповноважених на винесення попередніх рішень, що можуть видаватися на запит щодо методу або критерію визначення митної вартості, застосування квот – червень 2020 р.;
- запровадження єдиного відкритого онлайн-реєстру попередніх рішень, крім попередніх рішень, що можуть видаватися на запит щодо методу або критерію визначення митної вартості – грудень 2021 р.

На виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі Світової організації торгівлі (СОТ), до якої Україна приєдналася у 2015 р., Міністерство фінансів України спільно з Держмитслужбою на початку 2020 р. підготували законопроект, що запроваджував можливість отримання українськими підприємствами попередніх рішень про застосування методу та критеріїв визначення митної вартості [34]. Угода набула чинності 22 лютого 2017 р. Прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до статті 23 Митного кодексу України щодо попередніх рішень з питань відповідного методу або критеріїв та їхнього застосування, які будуть використовуватися для визначення митної вартості відповідно до конкретних обставин» повинен

був надати можливість суб'єктами ЗЕД завчасно отримувати такі рішення до моменту ввезення товарів на митну територію України, але юридичної сили цей закон ще не набрав.

Відповідно до ст. 57 МКУ застосуванню другорядних методів передують процедура консультацій між митним органом і декларантом із метою визначення основ і вартості згідно з положеннями статей 59 і 60 цього Кодексу. Під час таких консультацій митний орган і декларант можуть здійснити обмін наявною у кожного з них інформацією за умови дотримання вимог щодо її конфіденційності.

Отже, законодавство зобов'язує декларанта провести таку консультацію, і декларант не має право заявляти другорядний метод без попереднього консультування, але ні механізм, ні порядок дій проведення таких консультацій законодавчо не встановлений.

Для вирішення цього проблемного питання необхідно розробити та затвердити Порядок проведення консультацій між митним органом і декларантом щодо визначення митної вартості товарів.

З огляду на це, мають бути вирішені такі питання:

- 1) у яких випадках декларант має право отримати таку консультацію (необхідно чітко встановити, на якому етапі митного оформлення декларант може скористатися таким правом);
- 2) питання, із приводу яких може бути надана така консультація;
- 3) визначення Митного органу, який повинен надавати таку консультацію, а також порядок оскарження;
- 4) визначення опису відомостей, що повинні міститися у запиті на консультацію;
- 5) встановлення строків надання відповіді митного органу та строків дії такого рішення;
- 6) визнання юридичного статусу консультації (наприклад, у законодавстві має бути встановлено, чи будуть рішення по методу визначення

митної вартості обов'язкові для всіх митних органів у процесі здійснення митного контролю за товарами);

7) встановлення вимог щодо відповідальності за надання неправдивих відомостей як у запиті, так і у відповіді на запит;

8) чи зможе заявник не застосовувати попереднє рішення, якщо він з ним не згоден, або ж заявнику необхідно буде обов'язково оскаржити рішення у встановленому порядку, щоб визнати його недійсним;

9) визначення порядку дій імпортера, якщо попереднє рішення припинено митним органом у зв'язку з помилкою самого митного органу, допущеної у прийнятті рішення (Митний орган повинен прийняти в цьому випадку нове рішення, чинне із дня його прийняття).

При цьому слід зазначити, що Президент України підписав Закон України від 24 лютого 2023 року №2957-IX, яким вносяться зміни до Митного кодексу України щодо встановлення тимчасових особливостей визначення митної вартості товарів, що вивозяться за межі митної території України.

Передбачається, що такі зміни сприятимуть забезпеченню надходження до Державного бюджету платежів від вивізного мита у повному обсязі. Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію з першого числа другого місяця, наступного за місяцем набрання ним чинності.

Так, тимчасово, до 31 грудня 2025 року включно, митною вартістю товарів, які вивозяться за межі митної території України з поміщенням у митний режим експорту та на які законом встановлено вивізне мито, що нараховується за адвалорними ставками, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі, але не нижче середньоарифметичного значення котирувань цін на відповідні товари на міжнародних товарних біржах.

Перелік міжнародних товарних бірж затверджується Кабінетом Міністрів України.

У разі якщо товари не є об'єктами торгівлі на міжнародних товарних біржах, митною вартістю таких товарів є також ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі, але не нижче за ціну товару, визначену з урахуванням середньоарифметичного значення котирувань цін на міжнародних товарних біржах на компоненти таких товарів або цін на внутрішньому ринку України у порядку, затвердженому КМУ.

Важливо відмітити, що такі особливості не застосовуються до товарів, щодо яких КМУ запроваджено режим експортного забезпечення.

2.3 Алгоритм проведення експертизи товарів подвійного використання

В умовах глобалізації важливо забезпечити ефективний механізм експертизи товарів подвійного використання, щоб уникнути загроз національній безпеці та порушень міжнародних санкційних режимів. Україна, як частина світової спільноти, інтегрує міжнародні стандарти до національного законодавства, що вимагає сучасних підходів до контролю та сертифікації товарів подвійного використання. З огляду на конфліктні ситуації у світі та загрозу тероризму, експертиза таких товарів повинна гарантувати, що їхнє використання буде законним і відповідатиме міжнародним нормам. Це питання регулюється національним законодавством та міжнародними угодами, такими як, що уже зазначалося у нашому дослідженні, Вассенаарська домовленість та ін.

Слід зазначити, що алгоритми щодо проведення експертизи товарів подвійного використання та визначення митної вартості значно покращило б та спростило діяльність у цьому напрямку митних служб.

Створення алгоритму проведення експертизи товарів подвійного використання та визначення митної вартості базується на таких ключових нормативно-правових актах [35], про що вже зазначалося у нашому дослідженні:

- Митний кодекс України (№ 4495-VI від 13 березня 2012 року), що регламентує процедури митного оформлення та оцінки вартості товарів;
- Закон України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", що встановлює правила експорту/імпорту товарів подвійного призначення;
- Постанова Кабінету Міністрів України № 86, що містить затверджений перелік товарів подвійного використання;
- Міжнародні договори (Вассенаарська домовленість, контрольні режими ООН), які регулюють міжнародні обмеження.

Характерною особливістю методів державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання, які наведені в Законі України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» є те, що вони використовуються в певній послідовності, а не окремо. Першочерговим методом є ідентифікація товарів, наступним – надання дозволів, потім – митний контроль, та в певних випадках – застосування санкцій [20].

Алгоритм проведення експертизи товарів подвійного використання має включати такі ключові етапи (рис. 2.3):

- перший етап – збір інформації, а саме, експерт аналізує всі документи, що стосуються товару (контракт, технічну документацію, сертифікати та ін.);
- другий етап – визначення класифікації, тобто товар підлягає класифікації відповідно до переліків товарів подвійного використання, затверджених на національному та міжнародному рівнях (наприклад, згідно з Вассенаарською домовленістю);
- третій етап – аналіз характеристик товару, а саме, оцінка технічних параметрів, призначення та можливого використання товару в цивільних або військових цілях;

- четвертий етап – визначення митної вартості, що має свої етапи встановлення митної вартості, яка визначається за одним із методів, передбачених Митним кодексом України;
- п'ятий етап – це перевірка на відповідність міжнародним стандартам та санкціям, яка проводиться згідно з міжнародними санкціями, які країни або міжнародні організації запроваджують з метою впливу на поведінку інших держав та можуть бути економічними, фінансовими або військовими;
- шостий етап – висновки.

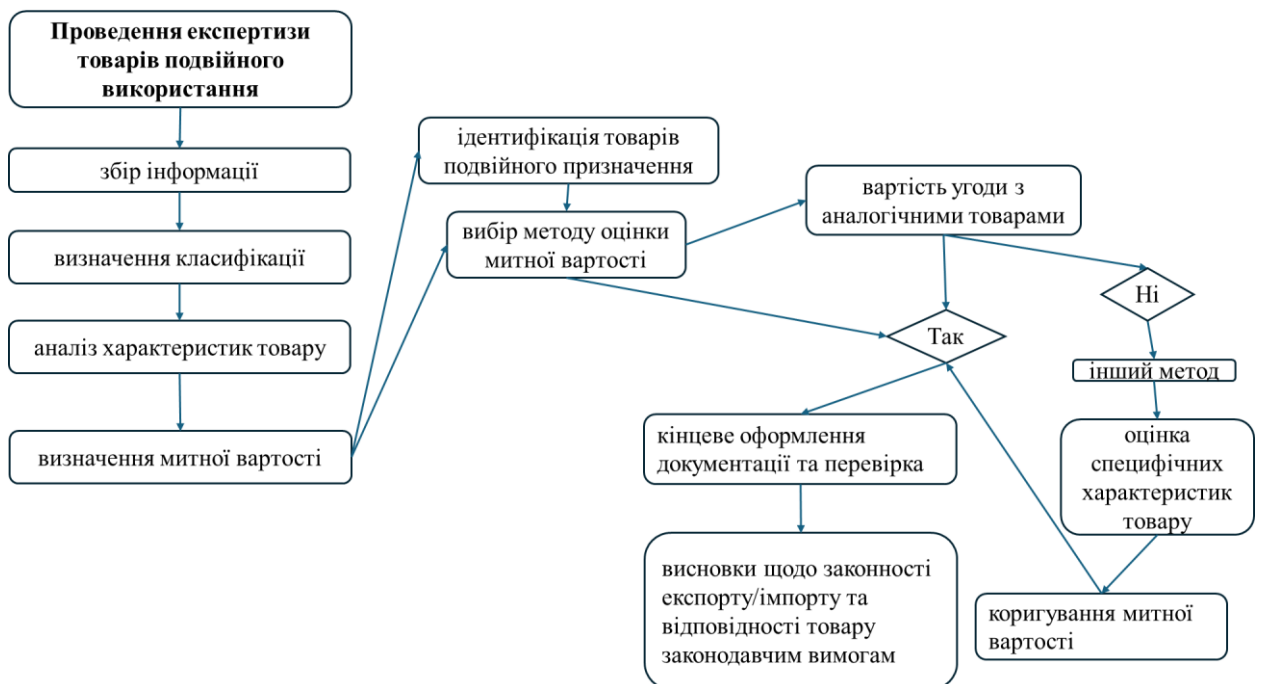

Рисунок 2.3 Алгоритм проведення експертизи товарів подвійного використання (авторське бачення)

Відповідно до рисунку 2 слід виокремити основні кроки алгоритму оцінки митної вартості товарів подвійного призначення.

Розглянемо їх докладніше.

Перше, що має визначатися – це ідентифікація товарів подвійного призначення. На початковому етапі слід визначити, чи товар підпадає під категорію товарів подвійного призначення. Це робиться шляхом перевірки товару в міжнародних та національних списках товарів подвійного призначення. Критерії ідентифікації охоплюють як військові, так і цивільні

застосування, тому необхідно враховувати всі технічні та функціональні характеристики товару.

Другим, вагомим кроком є вибір методу оцінки митної вартості, що може бути далі, в алгоритмі оцінки митної вартості товарів подвійного призначення визначатися за окремою схемою.

Основним методом визначення митної вартості є вартість угоди – ціна, фактично сплачена за товар при його продажу. Якщо цей метод непридатний через недостатність даних або відсутність документів, використовуються допоміжні методи:

- вартість угоди з аналогічними товарами (порівняння з товарами, ідентичними за характеристиками);
- метод відрахування вартості (розрахунок вартості на основі ціни продажу товару в країні імпорту);
- метод додаткової вартості (обчислення на основі витрат на виробництво товару).

Етап оцінки специфічних характеристик товару включає детальний аналіз технічних характеристик товару, таких як його можливості, призначення і потенціал використання в військових або цивільних цілях. Важливим є також ідентифікація кінцевого користувача товару, що може вплинути на встановлення ціни. Для товарів, які використовуються як у цивільних, так і у військових сферах, цей аспект особливо важливий.

При коригуванні митної вартості відбувається наступне.

Вартість товару може бути змінена шляхом додавання вартості транспортних витрат, страхових платежів, ліцензійних зборів, а також будь-яких податків і зборів, що виникають у процесі доставки товару до митного кордону країни імпорту. Це дозволяє більш точно оцінити кінцеву вартість товару для митної служби.

Під час здійснення перевірки документації, перш за все здійснюється подача документів, таких як інвойси, контракти, сертифікати походження, технічні паспорти та специфікації товару. Важливим аспектом є перевірка

точності цих документів та їх відповідності законодавчим вимогам країни імпорту. Наявність повної та коректної документації є критично важливою для підтвердження митної вартості товару.

На етапі «Кінцева оцінка митної вартості» Митна служба здійснює остаточну перевірку документів і вказаних даних. У разі підозри щодо коректності заявленої вартості може бути призначена додаткова митна експертиза або проведені додаткові розслідування для підтвердження відповідності заявленої вартості реальній ринковій вартості товару.

Цей алгоритм враховує основні ключові етапи та дії, що є необхідними для правильного і законного визначення митної вартості товарів подвійного призначення з урахуванням їх специфіки та можливого впливу на економічну та національну безпеку країни.

Висновки до 2 розділу

1. Визначені основні підходи до визначення митної вартості товарів, що загалом охоплює такі методи: ціна угоди (трансакційний метод), трансакційна вартість ідентичних або подібних товарів, метод віднімання, метод додавання вартості (метод витрат), резервний метод. При цьому, не залежно від обраного методу, митна служба може вимагати підтверджувальні документи, які допоможуть уточнити вартість товару. Встановлено, що, якщо жоден з попередніх методів не може бути застосований, митні органи можуть використовувати резервний метод. Він базується на доступній інформації та інших загальновизнаних підходах, але не суперечить принципам СОТ. Митниця може використовувати комбінацію декількох методів або звернутися до інших джерел даних, щоб визначити вартість товару. Резервний метод є крайньою мірою і застосовується тільки тоді, коли жоден з інших методів не може дати надійний результат. Правильний вибір методу і ретельна підготовка документів мають ключове значення для бізнесу. Міжнародні

правила та національні закони допомагають гармонізувати процедуру оцінки та мінімізувати ризики неправильного нарахування митних зборів.

2. Визначені особливості визначення митної вартості товарів подвійного використання, а саме:

- відповідно до Митного кодексу України митна вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом на основі наявних у нього документів та додаткової підтвердженої інформації;

- якщо було обрано основний метод – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), та відсутні будь-які обмеження у використанні цього методу, то за основу береться ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари;

- відповідно до ст. 57 МКУ застосуванню другорядних методів передують процедури консультацій між митним органом і декларантом із метою визначення основ і вартості згідно з положеннями статей 59 і 60 цього Кодексу, під час яких митний орган і декларант можуть здійснити обмін наявною у кожного з них інформацією за умови додержання вимог щодо її конфіденційності.

3. Встановлено, що міжнародні санкції – це заходи, які країни або міжнародні організації запроваджують з метою впливу на поведінку інших держав. Вони можуть бути економічними (торговельні обмеження), фінансовими (замороження активів) або військовими (ембарго на постачання зброї). Для України це означає необхідність перегляду імпорتنих і експортних процедур щодо товарів подвійного використання в умовах війни (протягом з 2014 по 2024 рік).

РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

3.1 Проблеми митної експертизи товарів подвійного використання

Слід зазначити, що при визначенні митної вартості товарів подвійного призначення є деякі особливості та при цьому можуть виникати виклики [36], а саме: юридичні складнощі, недостатність інформації про товар, складність оцінки технологічної вартості, ризик маніпуляцій митною вартістю, недосконалість експертної оцінки.

Розглянемо ці виклики більш докладніше.

Юридичні складнощі охоплюють такі проблеми:

- Законодавство щодо товарів подвійного використання має багаторівневу структуру, що залежить від міжнародної конвенції (наприклад, Вассенаарська угода), національних регламентів та митних кодексів, та може створювати ризик розбіжностей у тлумаченні правових норм;
- Зміни у класифікації таких товарів часто призводять до невідповідності між різними країнами.

Недостатність інформації про товар викликають проблему в тому, що митні органи можуть стикатися з відсутністю точних даних про призначення, походження чи вартість товару. Крім цього, виробники можуть навмисно приховувати або недооцінювати інформацію, щоб знизити митні платежі.

Складність оцінки технологічної вартості є суттєвою проблемою, оскільки товари подвійного використання, як правило, мають високу технологічну складність. Їх вартість залежить від багатьох параметрів, включаючи технологічну новизну, наукові дослідження, витрати на розробку та ін. Це ускладнює застосування стандартних методів оцінки вартості (ціна угоди).

Ризик маніпуляцій митною вартістю заключається у тому, що у багатьох випадках імпортери намагаються мінімізувати митні платежі,

використовуючи фіктивні контракти чи “незалежних” постачальників [36]. Це ускладнює перевірку дійсності заявленої митної вартості.

Крім цього маніпуляції митною вартістю можуть мати такі цілі, як заниження фактурної вартості (надання фальшивих документів про вартість товару), використання фіктивних контрактів (декларування недостовірної ціни на товар), маніпуляції класифікацією (неправильна класифікація товарів для зменшення тарифів), обхід санкцій (використання фіктивних постачальників або посередників у третіх країнах).

При цьому, варто зазначити, що ці ризики можна попередити завдяки використанню електронних систем обліку, що знижують ризик людського фактора (наприклад, ASYCUDA), порівняння ринкових цін товарів через міжнародні бази даних (наприклад, World Trade Organization, UNCTAD), співпраці з міжнародними організаціями (використання інформації від інших країн про ціни та постачальників), посилення відповідальності (запровадження штрафів за надання неправдивої інформації), аудит після випуску товарів (додаткові перевірки після митного оформлення).

Ще однією проблемою є недосконалість експертної оцінки, а саме: оцінка вартості високотехнологічних товарів часто вимагає залучення вузькопрофільних експертів, які можуть бути недоступні для митних органів у конкретній юрисдикції [37].

На думку Неботова П.Г., важливими є такі напрями вдосконалення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, а саме: 1) спрощення процедур державного експортного контролю, що дозволить скоротити операційні витрати для виробників та інших зовнішньоторговельних компаній; 2) посилення євро інтеграційної орієнтації економічних реформ в Україні; 3) створення сучасного організаційно-економічного механізму експортного контролю, гармонізованого з найкращою світовою практикою, що стимулює активізацію експортно-імпорتنюї діяльності; 4) створення сучасного механізму онлайн-управління державною системою експортного

контролю на основі використання сучасних комп'ютерних технологій; 5) дозвіл державним органам України ефективно взаємодіяти з органами влади інших держав, тим самим підвищуючи економічну ефективність державного експортного контролю; 6) мінімізація впливу людського фактора на здійснення економічного контролю за рухом активів, що підлягають державному експортному контролю [7].

Проблеми визначення митної вартості товарів подвійного використання вимагають комплексного підходу [38]. Необхідно гармонізувати нормативно-правову базу, автоматизувати процеси митного контролю та покращити рівень співпраці між країнами. Урахування цих факторів дозволить зменшити ризики маніпуляцій, забезпечити економічну безпеку та сприяти ефективному функціонуванню митних органів.

Розглянемо вище зазначені ризики на прикладі експертизу митної вартості товару Samsung Galaxy Tab Active3.

Samsung Galaxy Tab Active3 – це високотехнологічний планшет, що орієнтований на професійне використання в умовах підвищеної складності, наприклад, у виробничих середовищах чи на відкритому повітрі (рис. 3.1). Samsung Galaxy Tab Active3 може підпадати під категорію товарів подвійного використання за міжнародними стандартами, зокрема за категорією 5A992 або 5A991, що охоплює комп'ютерне обладнання та пристрої для безпечного обміну інформацією. Його здатність інтегруватися з безпечними мережами, підтримка шифрування та використання в умовах високих вимог до захисту даних можуть підпасти під контроль, якщо планшет використовується для стратегічних цілей, таких як військові операції чи обробка чутливих даних. При митному оформленні такого пристрою виникають специфічні виклики через його багатофункціональність, можливість використання у різних сферах, а також через необхідність врахування додаткових аксесуарів, які можуть йти в комплекті.

Рисунок 3.1 Світлина Samsung Galaxy Tab Active3

Виклики при визначенні митної вартості Samsung Galaxy Tab Active3 наведені нами нижче.

Технологічна складність товару Samsung Galaxy Tab Active3 обладнаний захистом IP68, функцією Knox для безпеки, підтримкою S Pen, що дозволяє використовувати його для роботи у спеціалізованих професійних середовищах. Оцінка таких характеристик при визначенні митної вартості вимагає аналізу ринкових аналогів.

У комплект можуть входити такі додаткові аксесуари, як док-станції, зарядні пристрої, захисні кейси. Кожен з цих елементів може бути розглянутий як окремий товар або як частина загального комплекту, що впливає на кінцеву митну вартість.

Аксесуари для Samsung Galaxy Tab Active3, що можуть класифікуватися як товари подвійного використання, можуть отримати відповідні номери залежно від їхнього функціоналу, характеристик та можливого використання в цивільних або військових цілях. Серед таких аксесуарів слід визначити такі, як док-станції з підтримкою POGO-портів, змінні батареї та джерела безперебійного живлення (UPS), модулі для сканування штрих-кодів,

кріплення для автомобіля, Bluetooth-клавіатури або периферія з криптографією.

Док-станції з підтримкою POGO-портів (у випадку спеціалізованих функцій) можуть бути класифіковані за переліком України під кодом 5A002, якщо включають шифрувальні або комунікаційні функції, важливі для забезпечення безпеки даних, за міжнародною класифікацією (Вассенаарська домовленість) також під кодом 5A002, оскільки док-станції можуть бути інтегровані для захищеної передачі інформації

Змінні батареї та джерела безперебійного живлення (UPS) можуть бути класифіковані за переліком України під кодом 3A001.e.2, якщо батареї здатні забезпечити тривалу роботу в екстремальних умовах, що важливо для військових операцій, за міжнародною класифікацією теж під кодом 3A001.e.2 згідно з Вассенаарськими критеріями, якщо такі батареї або джерела живлення мають характеристики подвійного використання.

Модулі для сканування штрих-кодів можуть бути класифіковані за переліком України під кодом 4A003.g, якщо ці модулі інтегруються для зчитування даних, важливих у військових цілях, за міжнародною класифікацією також 4A003.g, якщо модулі використовуються для розпізнавання та передачі інформації.

Кріплення для автомобіля може бути класифіковано за переліком України та міжнародною класифікацією 6A003.b.4, якщо ці аксесуари сприяють інтеграції пристрою у транспортні системи для військових або стратегічних цілей (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 Світлина Samsung Galaxy Tab Active3 із аксесуарами

Bluetooth-клавіатури або периферія з криптографією можуть бути класифіковані за переліком України – 5A002, якщо клавіатура або миша включають шифрувальні модулі, за міжнародною класифікацією – 5A002, якщо пристрої забезпечують додаткову безпеку інформації.

Аксесуари класифікуються як товари подвійного використання лише за умови наявності характеристик або функцій, що можуть бути використані для військових або стратегічних цілей, наприклад: підвищений рівень безпеки (шифрування), можливість роботи в екстремальних умовах, інтеграція з військовими або стратегічними системами.

Можливі маніпуляції з вартістю Samsung Galaxy Tab Active3 заключаються в тому, що постачальники можуть заявляти занижену вартість пристрою, посилаючись на специфіку його використання або технічні характеристики. Це ускладнює перевірку правдивості заявленої ціни.

З огляду на це є деякі методи вирішення такої проблеми. Перш за все – це перевірка ринкової вартості товару. Використання даних про середню вартість Samsung Galaxy Tab Active3 на міжнародних ринках може допомогти уникнути заниження митної вартості (його ціна залежить від регіону та роздрібного продавця, але зазвичай коливається від 500 до 600 доларів США

залежно від таких функцій, як підтримка LTE та параметри зберігання, у Європі він коштує близько 477 євро, що еквівалентно приблизно 560 доларам США (<https://www.samsung.com/bg/>).

Варто визначити класифікацію аксесуарів за відповідними кодами УКТ ЗЕД. Крім вище зазначеного, для підтвердження заявленої вартості митним органам доцільно вимагати технічну документацію, сертифікати відповідності та контрактні умови.

Доцільно використовувати електронні митні платформи для аналізу документації в режимі реального часу, що може пришвидшити процес та мінімізувати ризик помилок у визначенні вартості Samsung Galaxy Tab Active3. Однією з таких платформ є Gerlach, що забезпечує постачання митних послуг у Європі, та може бути використана як допоміжний інструмент для експертизи вартості товарів подвійного використання.

Отже, визначення митної вартості Samsung Galaxy Tab Active3 потребує комплексного підходу з урахуванням його характеристик, комплектації та потенційного використання. Чітке дотримання процедур та міжнародних рекомендацій сприятиме зниженню ризиків маніпуляцій і забезпечить прозорість митного оформлення.

3.2 Проведення технічної експертизи з метою визначення митної вартості

Технічна експертиза є важливим інструментом у визначенні митної вартості товарів. Це особливо актуально для високотехнологічних продуктів, таких як Samsung Galaxy Tab Active3, який має широкий спектр застосувань і потенційно підпадає під категорію товарів подвійного використання. Правильна оцінка вартості такого товару вимагає ретельного аналізу технічних характеристик, функціонального призначення та ринкової ціни.

Визначимо основні аспекти технічної експертизи Samsung Galaxy Tab Active3.

Перш за все слід визначити функціональні характеристики Samsung Galaxy Tab Active3, а саме, – це планшет із захищеним корпусом і функціями, які можуть бути використані як у цивільних, так і військових цілях. Планшет відповідає військовим стандартам MIL-STD-810H і має захист від води та пилу IP68, що забезпечує функціональність в екстремальних умовах. Ці функції часто цінуються як у цивільних, так і у військових застосуваннях. Він підтримує Wi-Fi 6, Bluetooth 5.0 і NFC із сертифікацією EMV рівня 1, а також Samsung Knox для безпеки оборонного рівня. Ці специфікації відповідають випадкам використання, які вимагають безпечного зв'язку та обробки даних. Включення програмованого «активного ключа» для швидкого доступу до критично важливих програм, а також сумісність зі сканерами штрих-кодів робить його придатним для управління запасами, польових робіт і потенційно чутливих операцій.

Технічна експертиза дозволяє визначити:

- якість захищеності пристрою;
- наявність програмного забезпечення із криптографічними модулями (наприклад, Samsung Knox);
- підтримку специфічного обладнання, наприклад, док-станцій або додаткових модулів.

По-друге, необхідно визначити ринкову вартість даного товару. Експертиза порівнює ціну товару в контексті міжнародного та локального ринків. Для Samsung Galaxy Tab Active3 ринкова вартість варіюється між \$500 і \$600 USD, залежно від модифікацій і регіону. Оцінка ґрунтується на офіційних прайс-листах виробника та ринкових цінах у авторизованих дистриб'юторів.

По-третє, слід визначити класифікацію товару. Технічна експертиза включає визначення, чи підпадає товар під регулювання переліку товарів подвійного використання. Наприклад: у разі наявності криптографічних функцій планшет може бути віднесений до 5A002 згідно з

Вассенаарською домовленістю, якщо пристрій використовується у військових чи стратегічних цілях, це також впливатиме на класифікацію.

На митну вартість також має вплив технічної експертизи товару.

Технічна експертиза дозволяє уникнути штучного заниження або завищення митної вартості через неправильно вказані характеристики або цільове призначення.

Якщо товар класифікується як подвійного використання, це може збільшити митну вартість через додаткові регуляторні збори.

Завдяки експертизі митні органи можуть швидше визначити відповідність товару міжнародним стандартам і санкціям.

Технічна експертиза є ключовим етапом у визначенні митної вартості високотехнологічних товарів, таких як Samsung Galaxy Tab Active3. Вона забезпечує прозорість процесу, зменшує ризики маніпуляцій і сприяє дотриманню регуляторних вимог. Використання такого підходу дозволяє забезпечити справедливую оцінку вартості, яка враховує як ринкові реалії, так і особливості товару.

Слід відмітити додаткові аспекти впливу технічної експертизи на митну вартість.

Під час експертизи враховуються такі потенційні ризики:

- Неправильне декларування характеристик, наприклад, виробник або експортер може заявляти про наявність чи відсутність функцій, що підвищують вартість. У випадку Samsung Galaxy Tab Active3, це може стосуватися безпекових функцій Knox або захищеного корпусу.
- Відсутність сертифікатів: митна служба може вимагати технічної документації, яка підтверджує відповідність товару міжнародним стандартам або його не включення до категорій товарів подвійного використання.
- Вплив регуляторних норм на ціну, а саме, рішення про класифікацію товару як подвійного використання може: підвищити вартість через додаткові сертифікаційні вимоги; спричинити

необхідність спеціальних дозволів на експорт або імпорт, що збільшує адміністративні витрати.

- Використання нових цифрових інструментів, а саме, сучасні технології, такі як електронні бази даних або автоматизовані системи класифікації, допомагають оцінювати товари більш ефективно. Наприклад, інтеграція даних про Samsung Galaxy Tab Active3 із митними платформами дозволяє перевірити його реальну вартість на міжнародних ринках.

Пропозиції для вдосконалення процесу технічної експертизи товарів подвійного використання:

- удосконалення методик перевірки, наприклад, застосування інструментів штучного інтелекту для аналізу технічної документації та порівняння ринкових цін, що зменшить ризик маніпуляцій із вартістю;
- навчання митних експертів, а саме, поглиблення знань митних органів щодо високотехнологічних товарів, таких, як планшети із захищеними функціями, що дозволить краще оцінювати особливості пристроїв подвійного використання;
- розширення співпраці з виробниками, тобто прямий обмін інформацією між митними органами та виробниками для отримання достовірних даних щодо функцій товарів і цін.

На прикладі Samsung Galaxy Tab Active3 видно, що точна технічна експертиза не тільки визначає реальну митну вартість, але й допомагає запобігти маніпуляціям і сприяє міжнародній торгівлі. Впровадження сучасних методів аналізу та тісна співпраця між сторонами – ключові фактори успішної оцінки подібних товарів.

3.3 Оцінка митної вартості товарів подвійного використання (приклад реальних митних процедур щодо оцінки митної вартості Samsung Galaxy Tab Active3)

Як уже зазначалося нами у дослідженні, процес оцінки митної вартості товарів подвійного використання має охоплювати такі дії:

- подання документів довіреною особою: інвойс із зазначенням ціни товару, контракт із постачальником, в якому відображені умови постачання, транспортні документи (CMR, коносамент, авіа накладна), ліцензію на імпорт (якщо це передбачено для товарів подвійного використання), декларацію митної вартості (ДМВ);
- вибір методу оцінки митної вартості співробітниками або експертами митниці, що здійснюється згідно з Митним кодексом України, за одним із методів: за ціною угоди (основний метод), за ціною ідентичних чи подібних товарів, вирахувальним методом, обчислювальним методом, резервним методом (застосовується у виняткових випадках);
- аналіз митним органом, а саме Митниця перевіряє, чи відповідає заявлена вартість товару ринковій, у разі сумнівів митний орган може запросити додаткові документи або провести незалежну експертизу.

Samsung Galaxy Tab Active3 – це пристрій, який може класифікуватися як товар подвійного використання через потенційне використання в цивільних (логістика, медицина) та військових (зв'язок, управління) цілях.

Документи, подані імпортером:

- Інвойс: \$500 за одиницю (EXW);
- Контракт із постачальником (умови поставки FCA);
- Транспортні витрати – \$50 на одиницю (підтверджено транспортними документами);
- Страхування – \$10 на одиницю.

Основним методом обрано метод за ціною угоди. Загальна митна вартість одиниці товару розрахована як:

$$500 \text{ (ціна товару)} + 50 \text{ (транспортні витрати)} + 10 \text{ (страхування)} = \$560.$$

Митний орган перевіряє подані дані через бази референсних цін та міжнародні каталоги. У разі значного відхилення заявленої вартості від ринкової митниця може використати резервний метод для коригування вартості та призначити експертизу для підтвердження характеристик пристрою.

Припустимо, митна ставка на цей пристрій становить 10%, а ПДВ – 20%. Тоді розрахунок буде таким:

Мито: $\$560 \times 10\% = \$56$;

ПДВ: $(\$560 + \$56) \times 20\% = \$123,2$;

Загальна сума платежів: $\$56 + \$123,2 = \$179,2$.

Оцінка митної вартості Samsung Galaxy Tab Active3 як товару подвійного використання вимагає врахування низки факторів, зокрема точного документального підтвердження ціни угоди, транспортних витрат та умов постачання. У разі неповних даних або сумнівів митний орган може застосувати альтернативні методи оцінки, щоб уникнути заниження митної вартості та запобігти ризикам порушення експортного контролю.

Оцінка митної вартості товарів подвійного використання, як-от Samsung Galaxy Tab Active3, вимагає врахування не лише базової вартості, а й додаткових факторів, пов'язаних з його технічними характеристиками, потенційним застосуванням та умовами імпорту. Далі ми наведемо кілька практичних ситуацій

Ситуація 1: оцінка імпорту комерційної партії.

Компанія імпортує партію з 50 Samsung Galaxy Tab Active3 для використання у логістичних центрах. Товар має базову вартість \$500 за одиницю згідно з інвойсом. Однак митна служба має підозру щодо заниження митної вартості.

Процедура оцінки:

- перший крок – аналіз документів, що охоплює: перевірку інвойсів, контрактів, транспортних витрат та порівняння із середньоринковими цінами на аналогічні товари;
- другий крок – технічна експертиза, а саме, оцінка технічних характеристик (міцність, сертифікації MIL-STD-810H, IP68, програмовані функції) для виявлення підвищеної вартості;

- третій крок – порівняння з ринковими аналогами, тобто розрахунок середньої ціни за відкритими джерелами, наприклад, даними e-commerce платформ або офіційного сайту Samsung.

Результат: за оцінкою експертів, реальна середньо ринкова ціна складає \$520, при цьому митниця застосовує коригування вартості до цього рівня.

Ситуація 2: Імпорт як обладнання для стратегічного призначення.

Організація імпортує планшети для використання в операційних системах управління безпекою, наприклад, для систем моніторингу на атомній електростанції.

Процедура оцінки:

- перший крок: визначення класифікації товару, що має надати відповідь на питання “Чи підпадає товар під категорію "подвійного використання" згідно з Вассенаарськими угодами або українським законодавством (наприклад, технологічне обладнання з підвищеними стандартами безпеки)?”.

- другий крок: визначення додаткових витрат, що охоплює врахування витрат на програмне забезпечення для захищених комунікацій та аналіз вартості індивідуальної адаптації (настройка Knox, інтеграція із захищеними системами).

Результат:

Митна вартість визначається як сума базової ціни планшетів (\$500), вартості програмного забезпечення (\$100 за одиницю) та адаптаційних послуг (\$50). Загальна митна вартість \$650 за одиницю.

Ситуація 3: Імпорт у приватному порядку.

Фізична особа декларує ввезення одного Samsung Galaxy Tab Active3 для власного використання.

Процедура оцінки охоплює перевірку декларованої вартості, тобто аналіз документів на предмет реальної вартості (чек із магазину або онлайн-замовлення) та оцінювання мінімізації ризику маніпуляцій, тобто

використання порівняльного аналізу ціни на офіційних сайтах виробника чи в ритейлерів.

Результат:

Митна вартість визначається на основі підтверджених даних з інвойсу або середньоринкових цін (\$500–\$520).

Отже, технічна експертиза є ключовим інструментом для запобігання маніпуляціям із митною вартістю товарів. У випадку Samsung Galaxy Tab Active3, ключовими чинниками, які впливають на вартість, є:

- додаткові функції (MIL-STD-810H, IP68, Knox);
- підвищена міцність та спеціалізоване використання;
- інтеграція із програмним забезпеченням для специфічних задач.

Для зменшення ризиків важливо дотримуватися прозорості в наданні документів та враховувати всі фактори, які можуть впливати на митну вартість.

Оцінка митної вартості, зокрема товарів, таких як Samsung Galaxy Tab Active3, спрямована на запобігання ризикам, пов'язаним із:

- заниженням вартості шляхом надання підроблених інвойсів або зазначення занижених показників;
- невірною класифікацією товару, де товар декларується як побутовий пристрій, хоча його характеристики можуть свідчити про професійне або військове використання;
- обходом санкцій, зокрема, якщо пристрій імпортується в регіони, що перебувають під експортними обмеженнями.

Для уникання вище згаданих проблем митна служба застосовує багаторівневий підхід:

- перевірка вартості за відкритими джерелами, наприклад, вартість Samsung Galaxy Tab Active3 зазвичай становить близько \$500–\$550 залежно від конфігурації;

- використання міжнародних баз даних, наприклад, інструменти на кшталт WCO (World Customs Organization) або бази даних митних тарифів, що допомагають зіставити митну вартість з аналогічними товарами;
- експертний аналіз функціоналу, тобто під час експертизи враховуються технічні характеристики, зокрема стійкість до фізичних пошкоджень, можливості інтеграції з іншими пристроями та захист даних.

Можуть виникати випадки коригування вартості. Наприклад, ситуація, при якій імпортер заявляє вартість планшета у розмірі \$400 за одиницю, посилаючись на оптову закупівлю. У цьому випадку дії митниці можуть бути наступними: використовуючи дані з офіційних джерел та відкритих ринків, митна служба встановлює середню вартість у \$520, вартість коригується, а компанії надсилається повідомлення про необхідність доплати митних зборів.

Особливою ситуацією може бути визначення його подвійного використання. Як уже нами зазначалось, планшети імпортуються для використання в системах моніторингу критичної інфраструктури. Оскільки пристрої мають підвищену міцність і сертифікацію MIL-STD-810H, вони можуть бути класифіковані за кодами подвійного використання, що вимагає додаткової експертизи.

Оцінка митної вартості товарів подвійного використання, як-от Samsung Galaxy Tab Active3, є складним процесом, що вимагає врахування технічних характеристик, ринкової вартості та специфічного призначення товару. Ретельна експертиза допомагає запобігати маніпуляціям, сприяючи дотриманню законодавства та забезпечуючи економічну безпеку.

Висновки до розділу 3

1. Відповідно таких основних документів як Митний кодекс України (№ 4495-VI від 13 березня 2012 року), Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», Постанова Кабінету Міністрів України № 86 та Міжнародних договорів (Вассенаарська домовленість, контрольні режими ООН), що

регулюють міжнародні обмеження, нами був обґрунтований результат експертизи митної вартості товарів подвійного використання.

З'ясовано, що метою експертизи є перевірка достовірності заявленої митної вартості та її відповідності ринковим цінам.

Методологія експертизи загалом охоплює аналіз поданих документів як Інвойс, контракт, документи, про транспортні витрати та страхування.

Нами був наведений приклад експертизи митної вартості товару Samsung Galaxy Tab Active3, який може бути класифікований як товар подвійного використання, оскільки має потенційне застосування в цивільних та військових цілях. А саме, був проведений аналіз поданих документів, що встановив такі можливі дані:

Інвойс: \$500 за одиницю;

Транспортні витрати: \$50 на одиницю (за підтвердженням перевізника);

Страхування: \$10 на одиницю;

Контракт: умови поставки FCA (врахування витрат до моменту передачі товару перевізнику).

Порівняльний аналіз цін показав, середня ринкова ціна аналогічного пристрою може коливатися від \$520 до \$580, при цьому заявлена вартість \$500 потрапляє в нижню межу ринкового діапазону, що викликає сумніви у адекватної оцінці вартості товару.

2. Враховуючи надані дані щодо вартості товару Samsung Galaxy Tab Active3, нами було визначено митну вартість обчислено за ціною угоди з коригуванням витрат, тобто:

- ціна товару: \$500;
- транспортні витрати: \$50;
- страхування: \$10;
- Загальна митна вартість: \$560.

У результаті перевірки встановлено, що заявлена вартість (\$500) не відображає повної реальної вартості товару через заниження експортної ціни.

На основі ринкових даних, скориговану вартість визначено в межах \$530–\$570.

Отже, можна надати наступні пропозиції щодо вирішення цієї проблеми: Митні органи мають використовувати скориговану вартість для розрахунку митних платежів, додатково рекомендується перевіряти джерело походження товару та уточнювати умови поставки для запобігання маніпуляціям із митною вартістю, було б доречним враховувати дані з міжнародних баз (наприклад, ITC Trademap, MarketWatch), призначити експертизу для підтвердження характеристик пристрою та аксесуарів, проводити додаткову перевірку заявленої митної вартості через запит інформації з баз ринкових цін.

РОЗДІЛ 4 МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

4.1 Митні документи для оформлення товарів подвійного використання

Товари подвійного використання є важливим елементом міжнародної торгівлі, їхнє регулювання потребує чіткої нормативно-правової бази для забезпечення прозорості процедур. Актуальність питання зумовлена необхідністю запобігати ризикам, пов'язаним із маніпуляцією митною вартістю, ухиленням від податків та порушенням міжнародних санкцій. Оцінка митної вартості товарів подвійного використання вимагає комплексного підходу та нормативно-правової бази, яка враховує сучасні технологічні та економічні виклики. Удосконалення нормативних актів має сприяти прозорості процедур, ефективному контролю та інтеграції з міжнародними стандартами.

Як уже зазначалось нами у дослідженні, в Україні експертиза вартості товарів подвійного використання регулюється такими нормативно-правовими документами: Митний кодекс України (2012), що визначає загальні принципи митної оцінки та критерії класифікації товарів [11]; Перелік товарів подвійного використання (Постанова КМУ № 86 від 28.01.2004, зі змінами) [26], що регулює переліки ТПВ та критерії їх ідентифікації; Наказ Міністерства фінансів України № 1142 від 25.11.2015 [39], що уточнює порядок оцінки митної вартості.

Загальний перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України:

1. Митна декларація, яка оформлюється у форматі Єдиного адміністративного документа (ЄАД), та, залежно від мети ввезення (імпорт, транзит, тимчасове ввезення), може подаватися у формі декларації IM40, IM31 та ін.

2. Товарно-транспортний документ на перевезення (залізнична накладна (УМВС (СМГС), ЦІМ (СІМ)), авіаційна накладна (Air Waybill), коносамент (Bill of Lading) та ін.
3. Зовнішньоекономічний договір, який має забезпечувати прозорість умов постачання, захищати сторони від ризиків і враховувати вимоги експортного контролю.
4. Рахунок (Invoice) або інший документ, який визначає вартість товару.
5. Декларація митної вартості, що подається у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України.
6. Декларація про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари.
7. Лист про погодження (подається підприємством, розміщеним поза зоною діяльності митного органу).
8. Документ контролю за доставкою товарів (складається митницею безпосередньо в день прибуття товарів у митницю відправлення у двох примірниках).
9. Документи про надання фінансових гарантій, що вказують на зобов'язання, яке надається фінансовою установою (банком, страховою компанією) на користь митних органів з метою забезпечення сплати митних платежів у разі порушення митного режиму або недотримання зобов'язань декларантом чи перевізником.
10. Ліцензія митного перевізника, що є офіційним дозволом, який видається підприємству для здійснення перевезення товарів під митним контролем та підтверджує право компанії на транспортування товарів, які перебувають у статусі митного контролю, включаючи товари подвійного використання.
11. Книжка МДП, книжка АТА, книжка CPD.
12. Свідоцтво про допущення транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками і пломбами.
13. Акти приймання-передачі (електроенергії, газу, нафти, аміаку тощо).

14. Посередницький договір.
15. Документ на право провадження митної брокерської діяльності.
16. Документи, що використовуються для визначення митної вартості товарів.
17. Документи, що визначають країну походження товарів.
18. Документи, що містять відомості, необхідні для визначення коду товару згідно з УКТЗЕД.
19. Платіжні доручення, касові ордери, що підтверджують сплату податків і зборів (обов'язкових платежів).
20. Векселі (відповідно до законодавства).
21. Документи, що підтверджують право на застосування до товарів пільгового режиму оподаткування.
22. Документи, що підтверджують право розпорядження, володіння чи користування товаром та/або транспортним засобом.
23. Заява підприємства для здійснення митного оформлення товарів (у спрощеному порядку, для розміщення їх у митні режими, для подання тимчасової, неповної, періодичної митної декларації).
24. Документи, які відповідно до законодавчих актів видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Наприклад, оформлення імпоротної митної декларації на Samsung Galaxy Tab Active3 вимагає наступної інформації:

1. Розділ 1: Ідентифікація товару
  - Код товару за УКТЗЕД: 8471.30.00.00 (може уточнюватися залежно від конфігурації).
  - Опис: Samsung Galaxy Tab Active3:

Технічні характеристики Samsung Galaxy Tab Active3:

- **Дисплей:** 8.0 дюймів PLS TFT, роздільна здатність 1920 x 1200 пікселів.

- **Процесор:** Exynos 9810, 8-ядерний (2.7 ГГц + 1.7 ГГц).
- **Оперативна пам'ять:** 4 ГБ.
- **Внутрішня пам'ять:** 64/128 ГБ, підтримка microSD до 1 ТБ.
- **Камери:** основна — 13 МП (з авто фокусом), фронтальна — 5 МП.
- **Батарея:** 5050 mAh, знімна, підтримка зарядки через POGO-піни.
- **Захист:** стандарт IP68 (вода/пил), MIL-STD-810H (ударостійкість).
- **Операційна система:** Android 10 (з оновленням).
- **Мережі:** Wi-Fi 6, LTE (опціонально).
- **Додаткове:** підтримка S Pen, NFC, сканер відбитків пальців.
- **Розміри:** 126.8 x 213.8 x 9.9 мм.
- **Вага:** 426 г (LTE) або 429 г (Wi-Fi).

Цей планшет розроблений для використання в складних умовах, що робить його ідеальним для бізнесу, логістики та польових робіт.

2. **Розділ 2: Країна походження та постачальник**

- Виробник: Samsung Electronics (Корея).
- Країна експорту.

3. **Розділ 3: Вартість**

- Інвойсна вартість товару з відповідною документацією.

4. **Розділ 4: Сертифікати**

- Сертифікати відповідності, документи на подвійне використання (за потреби).

- Оформлення рахунку Invoice.

Інформація про продавця:

Назва компанії: XYZ Electronics Trading

Адреса: 123 Main Street, Місто, Країна

Контакт: info@xyz-electronics.com, тел. +123 456 7890

Номер рахунку: INV-2024-001

Дата: [Вкажіть дату]

Інформація про покупця:

Ім'я/Компанія: [Вкажіть ім'я або назву компанії покупця]

Адреса: [Вкажіть адресу покупця]

Контакт: [Вкажіть контактні дані]

Інформація про товар, що надається у запропонованій в Invoice таблиці (табл. 4.1; 4.2).

Таблиця 4.1

Обов'язкова таблиця, яка заповнюється уповноваженою особою, щодо опису товару

Товар	Модель	Кількість	Ціна за одиницю (USD)	Загальна сума (USD)
Samsung Galaxy Tab Active3	SM- T575	10 одиниць	500.00	5,000.00

Проміжна сума: 5,000.00 USD

Вартість доставки: 200.00 USD

Загальна сума до оплати: 5,200.00 USD

Умови та положення:

1. Оплата має бути здійснена протягом 30 днів.
2. Товар відправляється після отримання повної оплати.
3. Гарантія: 12 місяців з дати покупки.

Підпис уповноваженої особи:

[Ім'я уповноваженого представника]

XYZ Electronics Trading

Товарно-транспортний документ на перевезення має оформуватися відповідно до таких вимог (рис. 4.1):

Обов'язковими правилами оформлення ТТН є:

- Повні дані відправника: ПІБ, посада, печатка та підпис;
- Заповнене поле «супровідні документи»;
- Достатня кількість ТТН на доставку (шість екземплярів);
- Скріплений степлером у файлі пакет документів;

- Повні дані отримувача (підпис, печатка, ПІБ, посада), актуальний номер телефону;

- ТТН повинна мати альбомну орієнтацію листа.

Відповідно до вимог чинного законодавства, вантажовідправник зобов'язаний:

- вносити до товарно-транспортної накладної або іншого визначеного законодавством документа на вантаж відомості про масу або габарити вантажу;

- вказати повне найменування вантажовідправника та вантажоотримувача: ПІБ, код платника податків або податковий номер, реєстраційний номер облікової картки платника податків чи серію та номер паспорта, номер посвідчення водія, а також інші відомості, визначені законодавством;

- вносити до товарно-транспортної накладної транспортний засіб (марка, модель, тип, реєстраційний номер автомобіля, причепа/напівпричепа), його параметри із зазначенням довжини, ширини, висоти, загальної ваги, у тому числі з вантажем, та маси брутто.

Додаток 7
до Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні
(пункт 11.1 глави 11)

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА
№ _____ "_____" _____ 20__ року

Форма № 1-ТН

Місце складання _____

Автомобіль (марка, модель, тип, реєстраційний номер) Причіп/напівпричіп (марка, модель, тип, реєстраційний номер) Вид перевезень _____

Автомобільний перевізник (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті)) Водій (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), номер посвідчення водія)

Вантажовідправник (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті))

Вантажоодержувач (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті))

Пункт навантаження (місцезнаходження) Пункт розвантаження (місцезнаходження)

кількість місць (словами) масою бруто, т (словами) отримав водій/експедитор (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), посада, підпис)

Відомості про транспортний засіб (автомобіль/автопоїзд/комбінований транспортний засіб) (довжина, м) (ширина, м) (висота, м) (загальна вага/маса з вантажем та маса бруто, т)

Усього відпущено на загальну суму (словами, з урахуванням ПДВ) у тому числі ПДВ _____

Супровідні документи на вантаж _____

Рисунок 4.1 Світлина Товарно-транспортної накладної (1 сторінка документу)

Зворотний бік

ВІДОМОСТІ ПРО ВАНТАЖ

№ з/п	Найменування вантажу (туші, напівтуші, четвертини, відруби, шматки м'яса)* / номер контейнера; клас небезпечних речовин, до якого віднесено вантаж, у разі перевезення небезпечних вантажів	Ідентифікаційний номер тварини від якої отримано сировину*	Вид тварини*	Температурний режим транспортування**	Одиниця вимірювання	Кількість місць	Ціна без ПДВ за одиницю, грн	Загальна сума з ПДВ, грн	Вид пакування	Документи з вантажем	Маса бруто, т
1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	11
Усього:											

Здав (відповідальна особа вантажовідправника)
(прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), посада, підпис)

Прийняв (відповідальна особа вантажоодержувача)
(прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), посада, підпис)

ВАНТАЖНО-РОЗВАНТАЖУВАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ

Операція	Маса бруто, т	Час (год хв)			Підпис відповідальної особи
		прибуття	вибуття	простою	
1	2	3	4	5	6
Завантаження					
Розвантаження					

* відомості заповнюються у разі перевезення туш, напівтуш, четвертин, відрубів, шматків м'яса.

** відомості заповнюються у разі перевезення харчових продуктів, які потребують дотримання температурного режиму.

Рисунок 4.2 Світлина Товарно-транспортної накладної (зворотній бік документу)

Нижче поданий приклад даних, що подаються у Товарно-транспортному документі на перевезення товару подвійного використання.

ВІДПРАВНИК:

Назва компанії: **ТОВ "Електроніка+"**

Адреса: вул. Промислова, 12, м. Київ, Україна, 01001

Телефон: +38 (044) 123-4567

Ідентифікаційний код: 12345678

ОДЕРЖУВАЧ:

Назва компанії: **ТОВ "ТехноТрейд"**

Адреса: вул. Індустріальна, 45, м. Львів, Україна, 79000

Телефон: +38 (032) 765-4321

Ідентифікаційний код: 87654321

ВІДПРАВЛЕННЯ:

Дата відправлення: **26.12.2024**

Місце відправлення: **Склад №5, вул. Промислова, 12, м. Київ**

ПРИЗНАЧЕННЯ:

Місце доставки: **Склад №3, вул. Індустріальна, 45, м. Львів**

ВАНТАЖ:

Назва товару: **Samsung Galaxy Tab Active3**

Модель: **SM-T575**

Кількість: **10 шт**

Код УКТ ЗЕД: **8471.30.00.00**

Опис товару: **Планшети подвійного використання (можуть використовуватися для цивільних та військових цілей)**

Маса нетто: **5.0 кг**

Маса брутто: **6.5 кг**

Упаковка: **Картонна коробка, 1 шт (10 планшетів)**

СТАН ТОВАРУ:

Новий, у заводському пакуванні.

ДОКУМЕНТИ, ЩО СУПРОВОДЖУЮТЬ ВАНТАЖ:

1. Інвойс №1234 від 25.12.2024
2. Сертифікат відповідності №56789 від 20.12.2024
3. Ліцензія на експорт товарів подвійного використання №ABC-2024/7890
4. Інструкція з експлуатації (українською мовою)

ПЕРЕВІЗНИК:

Назва компанії: **ТОВ "Логістика-Україна"**

Адреса: вул. Транспортна, 25, м. Київ, Україна, 01015

Телефон: +38 (044) 987-6543

Ідентифікаційний код: 13579246

Маршрут перевезення:

- Початкова точка: Склад №5, м. Київ
- Кінцева точка: Склад №3, м. Львів

Тип транспорту: **Автомобільний**

Номер транспортного засобу: **AA1234BC**

Водій: **Іванов Іван Іванович**

ПІДПИСИ СТОРІН:

Відправник: _____ /ПІБ/

Одержувач: _____ /ПІБ/

Перевізник: _____ /ПІБ/

Дата: 26.12.2024

Незважаючи на досить значну нормативно-правову базу України щодо визначення ТПВ, на нашу думку, існують проблеми їх чинного регулювання.

Перш за все – це:

- складність класифікації ТПВ, тобто розмиті критерії визначення, що саме належить до цієї категорії, та відсутність адаптованих інструментів для аналізу сучасних технологій;
- недосконалість механізму визначення митної вартості, як, наприклад, недостатнє використання міжнародних баз даних та порівняльного аналізу,

відсутність прозорого алгоритму оцінки вартісних елементів, таких як аксесуари або програмне забезпечення;

- неузгодженість міжнародних стандартів, а саме, недостатнє впровадження положень Вассенаарської домовленості та інших міжнародних угод, недостатній рівень обміну інформацією між державами.

Наведемо деякі приклади щодо несвоєчасної адаптації переліку товарів подвійного використання до міжнародних документів.

В Україні певні товари, такі як сучасні мікроелектронні компоненти чи технології зв'язку, що були додані до списку Вассенаарської домовленості в 2020–2022 роках, не включені до чинного національного переліку через затримку оновлення нормативних актів. Наприклад, додаткові позиції, що стосуються програмного забезпечення з шифруванням, можуть не бути враховані, що створює ризики неконтрольованого експорту.

Це може призводити до порушень міжнародних зобов'язань України та ускладнення взаємодії з іншими країнами.

Так, маємо приклади, що демонструють, як перелік товарів подвійного використання в Україні може не відповідати актуальному списку, затвердженому Вассенаарською домовленістю, через несвоєчасну адаптацію:

- криптографічні засоби захисту інформації: до міжнародного списку часто додаються нові категорії програмного забезпечення та обладнання, що застосовуються для шифрування, але їх відсутність у національному переліку створює ризики експорту без необхідного контролю;

- лазерні системи високої точності: деякі лазерні технології, що використовуються як у промисловості, так і у військових цілях, додані до міжнародного списку в останні роки, отже відсутність цих позицій у національних документах ускладнює їх регулювання;

- технології штучного інтелекту (AI): збільшення використання AI в розробці дронів та інших систем подвійного призначення відображено у Вассенаарському списку, але в українській класифікації такі технології можуть не бути конкретно виділені.

Ці приклади підкреслюють необхідність регулярного оновлення національних нормативних документів відповідно до змін міжнародних стандартів.

Відповідно до Вассенаарської домовленості, класифікація товарів подвійного використання охоплює широкий спектр технологій та обладнання. Конкретна класифікація для вище зазначених прикладів:

- криптографічні засоби захисту інформації: Категорія 5, частина 2 ("Інформаційна безпека") – включає обладнання, програмне забезпечення та технології шифрування;
- лазерні системи високої точності: Категорія 6 ("Датчики та лазери") – покриває лазери, зокрема для навігації, вимірювання або військових цілей;
- технології штучного інтелекту (AI): залежить від їх використання; може належати до різних категорій, наприклад, Категорія 9 ("Аерокосмічне та авіоніка") для дронів.

На нашу думку, можуть бути такі напрями вдосконалення нормативно-правової бази України:

- внесення змін до Митного кодексу України для уточнення методів визначення митної вартості, особливо для високотехнологічних ТПВ;
- гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами (зокрема, Вассенаарською домовленістю);
- впровадження обов'язкових електронних баз даних для обміну інформацією про митну вартість аналогічних товарів;
- застосування сучасних ІТ-інструментів для перевірки декларацій;
- регулярне підвищення кваліфікації митників з акцентом на товари подвійного використання;
- співпраця з міжнародними організаціями для обміну досвідом;
- створення міжвідомчих груп для моніторингу постачання ТПВ;
- використання блокчейн-технологій для відстеження ланцюга постачання;

- інтегрування положення Вассенаарської домовленості в національні акти, зокрема щодо критеріїв ідентифікації ТПВ;
- включення України до міжнародних платформ для обміну даними про товари, їх вартість і можливе використання;
- створення національної бази даних, яка містить інформацію про ТПВ, їх технічні характеристики та ринкову вартість;
- впровадження штучного інтелекту для перевірки вартості товарів та визначення їх відповідності критеріям ТПВ;
- розширення категорії ТПВ з урахуванням нових технологій (дрони, сучасні гаджети);
- залучення до роботи експертів у галузях високих технологій, оборони, медицини;
- посилення контролю за товарами з країн під міжнародними санкціями;
- введення курсів для митників з аналізу сучасних технологій і процедур оцінки ТПВ;
- участь у програмах ЄС та інших організацій для підвищення кваліфікації.

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері митної оцінки товарів подвійного використання має бути орієнтоване на впровадження інноваційних підходів, підвищення прозорості та міжнародну координацію. Це сприятиме зменшенню ризиків маніпуляцій, посиленню національної безпеки та збільшенню доходів державного бюджету.

З огляду на вище зазначене можна запропонувати наступне щодо внесення змін до чинного законодавства:

- доповнення Митного кодексу України: додати окремий розділ для оцінки вартості ТПВ та впровадити зобов'язання про технічну експертизу для сучасних технологій;
- зміни у переліку товарів подвійного використання: регулярне оновлення на основі рішень міжнародних організацій та введення окремих категорій для високотехнологічних товарів, таких як планшети та дрони;

- оновлення наказів Мінфіну та інших міністерств: зобов'язати використовувати міжнародні бази даних для перевірки митної вартості; регламентувати вимоги до сертифікації експертів, які здійснюють аналіз ТПВ.

Отже, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері митної оцінки товарів подвійного використання потребує комплексного підходу, що включає гармонізацію з міжнародними стандартами, цифровізацію процедур та залучення експертів. Це дозволить знизити ризики маніпуляцій митною вартістю, збільшити доходи бюджету та забезпечити ефективний контроль за стратегічними товарами.

4.2 Використання новітніх технологій у процесі митної експертизи

Новітні технології відіграють ключову роль у сучасній митній експертизі, дозволяючи покращити точність оцінки вартості товарів, виявлення контрабанди та ефективність роботи митних органів. Впровадження штучного інтелекту (ШІ), машинного навчання та автоматизації процесів дозволяє оперативно аналізувати величезні обсяги даних, знижуючи людський фактор і помилки. Також, інструменти на базі блокчейн-технологій забезпечують прозорість та запобігають маніпуляціям з митною вартістю товарів.

Блокчейн (англ. *blockchain*, *block chain* від *block* – блок, *chain* – ланцюг) є розподіленою базою даних, що зберігає впорядкований ланцюг блоків, що постійно зростає відповідно до накопичення нової інформації [40]. Кожен блок містить часову позначку, хеш попереднього блоку та дані транзакцій, при цьому внесення змін в один з блоків вимагає відповідних змін в усіх блоках після нього. Всі транзакції реєструються в децентралізованому реєстрі, що унеможливорює фальсифікацію митних документів. Крім цього, завдяки інтеграції з IoT пристроями, можна відслідковувати історію переміщення товарів, що знижує ризики їх незаконного використання. Застосування смарт-контрактів спрощує процедури, наприклад, автоматизує

перевірку відповідності товарів нормативним документам. Слід також відмітити, що електронні сертифікати походження товарів або ліцензії на товари подвійного використання теж реєструються у блокчейні.

Зокрема, цифрові платформи, інтегровані з глобальними митними базами даних, дають змогу виявляти неточності у декларуванні митної вартості та забезпечують митний контроль на всіх етапах переміщення товарів через кордони [41].

Варто зазначити, що Світова митна організація (World Customs Organization (WCO), [42]) ініціювала пілотний проект з використання технології блокчейн для автоматизації процесів документального контролю у міжнародній торгівлі. Основна мета проекту полягала в оптимізації процедур митного оформлення, посиленні прозорості, а також забезпеченні ефективного обміну даними між митними органами в реальному часі.

Пілотний проект, ініційований Всесвітньою митною організацією (WCO) з використанням технології блокчейн, відомий як CADENA, розпочався в 2017 році. Він був реалізований для покращення безпечного та ефективного обміну інформацією між митними адміністраціями. CADENA (Мережевий підхід цифрової економіки митного управління) використовує децентралізовані та незмінні характеристики блокчейну для покращення обміну торговельною інформацією в реальному часі, зниження ризиків підробки даних та автоматизації процесів контролю документів.

Прикладами реалізації даного проекту є TradeLens, платформа, розроблена Maersk та IBM, яка використовує блокчейн для автоматизації логістичних процесів, включаючи митні операції, та bConnect, що є ініціативою країн МЕРКОСУР (англ. Mercosur – економічний союз держав у Південній Америці) для обміну даними між митними органами Південної Америки [43]. TradeLens – це спільний проект датського транспортного конгломерату Maersk та американської ІТ-корпорації IBM. Він є блокчейн-платформою, якою користуються понад 150 країн-учасників для організації контейнерної логістики та відстеження вантажів. До так званої «цифрової

екосистеми» TradeLens входять більше 100 морських портів та портових операторів.

Приєднання до TradeLens надає Україні:

- можливість відстежувати он-лайн логістику кожного контейнера у режимі реального часу, при цьому усі учасники екосистеми матимуть доступ до інформації та можуть вільно нею обмінюватися;
- уникнення ризиків для контейнерних перевезень, а саме, Держмитслужба зможе аналізувати інформацію про транспортування товару з моменту появи відповідного замовлення;
- вантажі з низьким рівнем ризику швидше проходитимуть митний контроль у портах;
- митне оформлення морських вантажів стане прозорішим.

Реформа Митниці України передбачає запровадження нових ІТ рішень для модернізації сервісів та процесів її роботи [44]. ІТ трансформація Митниці передбачає 6 головних напрямків: «Єдине вікно», «Митний контроль і оформлення», «Публічна звітність і аналітика», «Розумний пункт пропуску», «Кібербезпека», «Гармонізація з ЄС». Ці напрямки є також складовими проекту «е-Митниця» одного з проектів цифровізації, передбачених Постановою Кабінету Міністрів [45].

Так, електронна митниця означає автоматизований обмін митною інформацією між різними економічними операторами та митними органами. Пілотний проект електронної митниці є однією з цілей Програми EU4Digital, що вирішує проблеми шляхом надання моделі співпраці, ефективного обміну інформацією та оптимізованої взаємодії з митницями, що знизить торговельні витрати та пришвидшить доставку.

У межах Програми EU4Digital було обране рішення SEED щодо пілотного впровадження електронної митниці. Рішення SEED, яке фінансується ЄС, пропонує перевірену безпеку, стандарти даних, адаптацію до національних систем, а також гнучкість у функціональності та вимогах до обміну даними. За допомогою SEED можуть бути вирішені такі проблеми, як

заниження вартості, фальшиві підтвердження виїзду, порушення транспортних документів і митні порушення. Пілотний проект електронної митниці спрямований на забезпечення електронного обміну митними даними між Східними країнами-партнерами та державами-членами ЄС.

Також слід відмітити автоматизовану систему аналізу та управління ризиками Держмитслужби України (АСАУР) – сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи аналізу та управління ризиками Держмитслужби України (САУР). Модуль АСАУР входить до складу Автоматизованої системи митного оформлення товарів та інших предметів (АСМО) і забезпечує роботу АСАУР під час митного оформлення товарів (рис. 4.3). Департамент митних платежів, контролю митної вартості та митно-тарифного регулювання ЗЕД за допомогою Регіональної інформаційної митниці наповнює АСАУР інформацією про товари, митна вартість яких потребує перевірки.

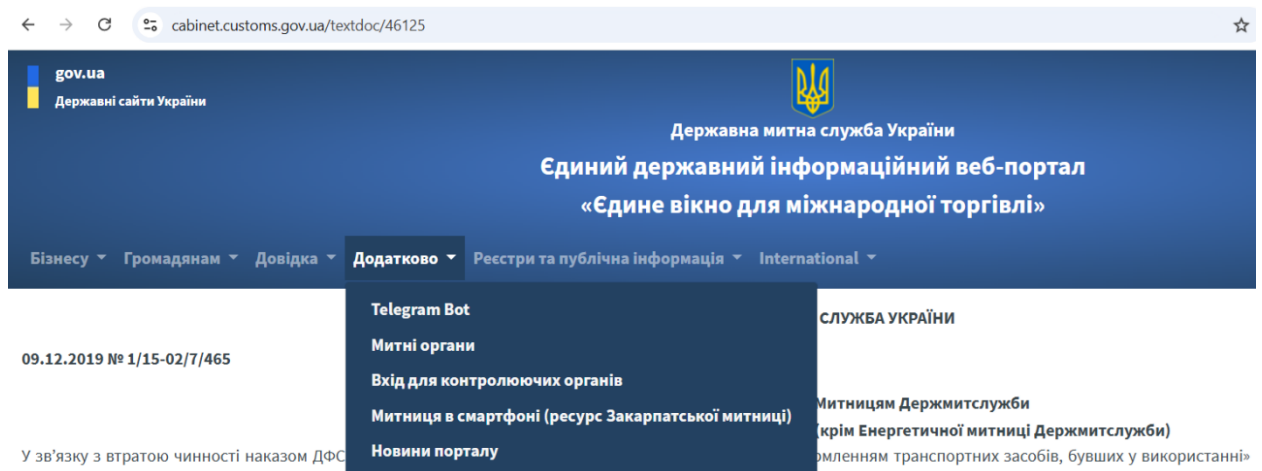

Рисунок 4.3 Фрагмент сторінки Веб-порталу «Автоматизованої системи митного оформлення товарів та інших предметів»

Запровадження систем АСУР 2.0 та АСМО 2.0 на зміну діючій автоматизованій системі митного оформлення «Інспектор» (АСМО) та інтегрований в неї автоматизованій системі аналізу та управління ризиками (АСУР) заплановано за напрямком «Митний контроль і оформлення». Напрямок «Гармонізація з ЄС» передбачає забезпечення застосування транзитної системи NCTS на національному та міжнародному рівні.

Центральний апарат Держмитслужби отримав доступ до кабінету, який дозволяє відстежувати онлайн логістику контейнерів, а також бачити їх супровідні документи ще до прибуття товарів в Україну. Автоматизована система аналізу та управління ризиками (АСАУР) Держмитслужби України є ключовим інструментом для забезпечення ефективності митного контролю. Вона автоматизує аналіз поданих митних декларацій, використовуючи критерії ризику, що дозволяє в режимі реального часу ідентифікувати товари, які потребують додаткового огляду, перевірки документів чи інших формальностей.

Слід відмітити, що АСАУР застосовується митницею у відповідності до вимог чинного законодавства, зокрема згідно зі ст. ст. 361-363 Митного кодексу України та наказу Мінфіну від 31.07.2015 № 684 “Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю”.

4.3 Перспективи спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості

Згідно з проведеними нами дослідженнями, можна зазначити, що митна вартість є основним показником, який впливає на нарахування податків та зборів. Складність визначення та експертизи митної вартості часто пов’язана із значними обсягами документів, а також ризиками маніпуляцій. Спрощення та автоматизація цієї процедури є ключовими напрямками реформ у митній сфері. Нижче наведено огляд перспектив, інструментів та прикладів впровадження інновацій, зокрема для експертизи товарів подвійного призначення (рис. 4.4).

Рисунок 4.4 Основні перспективи спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості товарів подвійного використання (авторське бачення)

Перш за все, це автоматизація процесу обробки митної інформації, що забезпечить швидкий аналіз декларацій, перевірку документів і обробку даних та зменшить людський фактор. Такий процес може бути реалізований через АСАУР, систему, яка використовує алгоритми аналізу ризиків для автоматичної перевірки документів та вияву аномалії у деклараціях, а також через Big Data та аналітичні платформи (наприклад, TradeLens), що дозволяють аналізувати значні обсяги інформації, прогнозувати ризики маніпуляцій та оцінювати відповідність митної вартості ринковим показникам.

Важливого значення набуває стандартизація процедур митної оцінки товарів подвійного використання, що передбачає уніфікацію підходів, документів і методологій, які застосовуються митними органами для визначення їхньої митної вартості. Це особливо важливо через:

- складність технічних характеристик товарів подвійного використання;

- потенційні ризики незаконного експорту товарів, які можуть використовуватися як у цивільних, так і у військових цілях;
- необхідність відповідності міжнародним стандартам, зокрема Вассенаарській домовленості та рекомендаціям Світової митної організації (WCO).

Звернемо увагу на основні елементи стандартизації, а саме: уніфікація термінів і понять, тобто у нормативно-правових актах України слід інтегрувати термінологію, прийняту в міжнародних документах, таких як, Вассенаарська домовленість (наприклад, точне визначення терміну подвійне використання” для виключення суперечностей між національними та міжнародними законами); розробка єдиної бази даних, що має містити детальні технічні характеристики товарів подвійного використання та інтегруватися з базами даних міжнародних платформ WCO Data Model; єдині методи визначення митної вартості (метод транзакційної вартості; метод вартості ідентичних товарів; метод вартості схожих товарів); використання автоматизованих систем оцінки для мінімізації людського фактора та ISO-стандартів для митної оцінки; систематичний контроль ризиків.

Суттєвим кроком щодо спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості товарів подвійного використання є впровадження блокчейн-технології, які можуть значно підвищити ефективність та прозорість експертизи товарів подвійного використання. Основна перевага цієї технології полягає в її здатності створювати захищену, децентралізовану базу даних для реєстрації операцій, що гарантує неможливість несанкціонованих змін даних.

Блокчейн створює ланцюжок записів, який неможливо змінити. Усі операції, пов’язані з документальним оформленням, митною оцінкою чи сертифікацією товарів, фіксуються у системі. Це дозволяє учасникам митного процесу відстежувати кожен етап та зменшує ризики маніпуляцій даними.

Також, слід зазначити, що розвиток електронних сервісів для експертизи митної вартості товарів подвійного використання є ключовим напрямом модернізації митних органів. Впровадження таких систем дозволяє автоматизувати процедури, знизити корупційні ризики, забезпечити прозорість і пришвидшити прийняття рішень. Одним із головних інструментів є інтеграція цифрових платформ, блокчейн-технологій, штучного інтелекту (ШІ) та смарт-контрактів [46].

Платформи, такі як WCO Cargo Targeting System (CTS), використовують алгоритми для аналізу ризиків на основі великих обсягів даних. В Україні аналогічні функції виконує АСАУР.

Крім вище зазначеного, ШІ стає важливим інструментом для автоматизації, підвищення точності та прискорення митних процедур. Використання ШІ для експертизи товарів подвійного використання дозволяє вирішувати низку проблем, зокрема виявлення ризиків, розрахунок митної вартості та класифікацію товарів.

ШІ допомагає автоматично ідентифікувати товари, що підпадають під категорію подвійного використання. Для цього аналізуються технічні характеристики, походження та цільове використання товарів. Наприклад, система IBM Watson використовується для обробки митних даних та допомагає визначати товари, які потребують додаткової експертизи.

ШІ забезпечує автоматичний переклад технічної та супровідної документації. Це значно спрощує аналіз характеристик товарів для міжнародних транзакцій. Наприклад, системи Google AI та Amazon Translate інтегруються в митні платформи для обробки багатомовної документації.

Також слід відмітити технології, які вже застосовуються, а саме:

- **TradeLens** – блокчейн-платформа, яка поєднує можливості ШІ для аналізу транзакцій;
- **Savana AI** – система, яка аналізує митні ризики в режимі реального часу;

- **ClearView AI** – використовується для розпізнавання та верифікації осіб, залучених у процеси митного оформлення.

Особливої уваги потребують розробки та впровадження курсів для навчання персоналу митної служби з приводу експертизи вартості товарів подвійного використання.

Слід відмітити, що подібні курси існують, наприклад, Курс «Митне оформлення та декларування товарів» [47]. Цей курс коштовний (7000 грн.) та стосується загальних питань щодо процедур з митними платежами, а саме, теми курсу стосуються: процесів декларування товарів, розраховування митних платежів, підбирання кодів УКТЗЕД до будь-якого виду товару, складання «експортну» та «імпортну» декларації, оформлення електронних декларацій у програмах MD Office та QD Professional, забезпечення виконання митних процедур по відношенню до окремих груп товарів згідно з заявленим митним режимом та ін.

Митні процедури, пов'язані з товарами подвійного використання, потребують високого рівня компетентності від працівників митної служби. Зважаючи на складність законодавчого регулювання, ризики нелегального використання таких товарів і динамічні зміни міжнародних стандартів, навчання персоналу стає ключовим завданням.

Програма такого курсу має враховувати останні зміни в міжнародних і національних нормативно-правових актах, таких як Вассенаарська домовленість, регламенти ЄС та українські закони.

Навчання має бути спрямоване на практичне використання отриманих знань, включаючи аналіз ризиків, оцінку митної вартості та автоматизацію процесів. Обов'язково курс повинен включати блоки про використання цифрових інструментів, ШІ, блокчейни та бази даних для аналізу документів і оцінки ризиків.

З огляду на вище зазначене курс може бути представлений планом, що поданий нижче.

План курсу навчання для митних працівників

Вступна частина

Мета курсу: Підвищення кваліфікації митних працівників у сфері експертизи товарів подвійного використання.

Огляд міжнародного регулювання:

- Вассенаарська домовленість.
- Режими контролю ЄС і США.
- Національне законодавство України.

Модуль 1: Нормативно-правова база

- Вивчення Закону України «Про експортний контроль».
- Огляд митного кодексу та регламенту подвійного використання товарів.
- Практичні ситуації, пов'язані з митною вартістю товарів подвійного використання.

Модуль 2: Методи експертизи митної вартості

- Основи методів оцінки: транзакційний метод, резервні методи.
- Практичні вправи:
  - Аналіз документації на товари подвійного використання.
  - Використання онлайн-баз даних (наприклад, eCustoms, TradeLens).

Модуль 3: Технологічні інструменти

- Використання блокчейн-платформ для верифікації митної документації.
- Використання ШІ для аналізу ризиків і автоматизації процесів:
  - Виявлення аномалій.
  - Машинний переклад технічної документації.
- Ознайомлення з українськими платформами для митного оформлення.

Модуль 4: Управління ризиками

- Принципи ризик-менеджменту у сфері митної служби.
- Практичні інструменти для оцінки ризиків у реальному часі.
- Створення профілів ризиків для товарів подвійного використання.

Модуль 5: Практичні завдання та ситуації

- Вирішення практичних ситуацій:

- Неправильне декларування вартості.
- Ідентифікація підроблених документів.
- Групові дискусії на тему адаптації міжнародного досвіду.

Підсумковий модуль

- Тестування отриманих знань.
- Сертифікація учасників курсу.

Запровадження таких курсів сприятиме підвищенню кваліфікації персоналу та посиленню контролю за товарами подвійного використання.

Висновки до розділу 4

Отже, варто зробити висновок, що удосконалення нормативно-правової бази у сфері митної оцінки товарів подвійного використання має бути орієнтоване на впровадження інноваційних підходів, підвищення прозорості та міжнародну координацію. Це сприятиме зменшенню ризиків маніпуляцій, посиленню національної безпеки та збільшенню доходів державного бюджету.

Особливої уваги набувають перспективи спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості, що загалом охоплюють такі проблеми, як: автоматизація процесу обробки митної інформації, стандартизація процедур митної оцінки, використання блокчейн-технологій, розвиток електронних сервісів, інтеграція технологій штучного інтелекту, навчання персоналу, інтеграція з міжнародними платформами для обміну даними про товари, їх вартість і можливе використання.

ВИСНОВКИ

1. У ході нашого дослідження було проаналізовано правову базу регулювання обігу товарів подвійного призначення на міжнародному та національному рівнях. На національному рівні: Закон України від 24 лютого 2023 року №2957-IX, Закон України від 20.02.2003 № 549-IV (з виправленнями 2023 року) “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”, Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI, Положення про Державну службу експортного контролю України, Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 року № 290 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2022 р. № 1378», Постанова Кабінету Міністрів України № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання», Постанова Кабінету Міністрів України № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання» та ін. На міжнародному рівні: Вассенаарська домовленість (Wassenaar Arrangement), Група ядерних постачальників (Nuclear Suppliers Group, NSG), Австралійська група (Australia Group, AG), Режим контролю за ракетними технологіями (Missile Technology Control Regime, MTCR).

Проведений порівняльний аналіз вище зазначених документів надав нам можливість зробити висновок, що система митних режимів ЄС та України має деякі схожі ознаки, але є положення, які відрізняються, наприклад, існують відмінності в структурі, а також в розміщенні та обсягах матеріалів щодо певних правових режимів, які поширюються на випадки переміщення або зберігання товарів і предметів, тому для інтеграції нашої держави в Європейське співтовариство є об’єктивна необхідність удосконалення та приведення нормативно-правових актів країни у відповідність з Європейськими, але слід також розуміти, що поряд з цим необхідно також відстоювати свої національні інтереси. Отже, порівняльний аналіз митної вартості товарів подвійного використання в Україні та країнах ЄС вказує на низку спільних викликів, але також висвітлює важливі

відмінності у правовому та митному регулюванні. Інтеграція України в європейську економічну систему та євро інтеграційні процеси сприятимуть подальшій гармонізації підходів до оцінки вартості таких товарів, а також покращенню безпеки та прозорості міжнародної торгівлі.

2. Були обґрунтовані основні підходи до класифікації та ідентифікації товарів подвійного призначення, узагальнена класифікація товарів подвійного використання, що охоплює: матеріали та обладнання як ядерні матеріали (наприклад, уран, плутоній); спеціальні хімічні речовини (зокрема ті, що використовуються для створення зброї масового ураження); біологічні агенти, що можуть бути використані для виробництва біологічної зброї; технології та програмне забезпечення як інформаційні технології, що використовуються для управління зброєю; програмне забезпечення для шифрування даних; технології, що сприяють розробці систем військового призначення; електронне обладнання та засоби зв'язку як радіоелектронне обладнання, здатне бути використаним як в мирних цілях, так і для військової розвідки чи створення систем наведення зброї; засоби зв'язку, які можуть бути адаптовані для військових цілей; космічні технології та авіаційне обладнання як обладнання для розробки ракетної техніки; технології, що використовуються у цивільній авіації, але можуть бути адаптовані для створення військових літаків чи безпілотних апаратів; медичні технології та обладнання як лазери, інструменти для медичної діагностики або лікування, що також можуть бути використані для створення військових приладів чи зброї.

3. Охарактеризовано процедури проведення митної експертизи подвійного призначення та узагальнено Алгоритм проведення експертизи товарів подвійного використання має включати такі ключові етапи, що охоплює шість основних етапів: перший етап – збір інформації, а саме, експерт аналізує всі документи, що стосуються товару (контракт, технічну документацію, сертифікати та ін.); другий етап – визначення класифікації, тобто товар підлягає класифікації відповідно до переліків товарів подвійного

використання, затверджених на національному та міжнародному рівнях (наприклад, згідно з Вассенаарською домовленістю); третій етап – аналіз характеристик товару, а саме, оцінка технічних параметрів, призначення та можливого використання товару в цивільних або військових цілях; четвертий етап – визначення митної вартості, що має свої етапи встановлення митної вартості, яка визначається за одним із методів, передбачених Митним кодексом України; п'ятий етап – це перевірка на відповідність міжнародним стандартам та санкціям, яка проводиться згідно з міжнародними санкціями, які країни або міжнародні організації запроваджують з метою впливу на поведінку інших держав та можуть бути економічними, фінансовими або військовими; шостий етап – висновки.

4. Визначені основні методи встановлення митної вартості товарів подвійного призначення, як: ціна угоди (транзакційний метод), транзакційна вартість ідентичних або подібних товарів, метод віднімання, метод додавання вартості (метод витрат), резервний метод. При цьому, не залежно від обраного методу, митна служба може вимагати підтверджувальні документи, які допоможуть уточнити вартість товару. Встановлено, що, якщо жоден з попередніх методів не може бути застосований, митні органи можуть використовувати резервний метод. Він базується на доступній інформації та інших загальновизнаних підходах, але не суперечить принципам СОТ. Митниця може використовувати комбінацію декількох методів або звернутися до інших джерел даних, щоб визначити вартість товару. Резервний метод є крайньою мірою і застосовується тільки тоді, коли жоден з інших методів не може дати надійний результат. Правильний вибір методу і ретельна підготовка документів мають ключове значення для бізнесу. Міжнародні правила та національні закони допомагають гармонізувати процедуру оцінки та мінімізувати ризики неправильного нарахування митних зборів.

5. Досліджені проблеми та виклики, що виникають при декларуванні вартості товарів подвійного призначення на митниці на прикладі оформлення імпортової митної декларації на Samsung Galaxy Tab

Active3. Звернено увагу на складність визначення та експертизи митної вартості, що часто пов'язана із значними обсягами документів, а також ризиками маніпуляцій.

6. Проаналізовано практичні ситуації та досвід проведення експертизи товарів подвійного призначення у митних органах на прикладі оформлення імпоротної митної декларації на Samsung Galaxy Tab Active3.

7. Запропоновані шляхи вдосконалення процесу експертизи та оцінки митної вартості товарів подвійного призначення для підвищення ефективності митного контролю, які полягають в удосконаленні нормативно-правової бази у сфері митної оцінки товарів подвійного використання, що має бути орієнтоване на впровадження інноваційних підходів, підвищення прозорості та міжнародну координацію. Крім цього особливого значення набувають перспективи спрощення та автоматизації процедури визначення митної вартості, що загалом охоплюють такі проблеми, як: автоматизація процесу обробки митної інформації, стандартизація процедур митної оцінки, використання блокчейн-технологій, розвиток електронних сервісів, інтеграція технологій штучного інтелекту, навчання персоналу, інтеграція з міжнародними платформами для обміну даними про товари, їх вартість і можливе використання.

Згідно з результатами дослідження ми можемо визначити такі пропозиції щодо покращення проведення експертизи оцінки митної оцінки товарів подвійного використання: гармонізація нормативно-правової бази, тобто узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами, нормами та правилами для забезпечення єдності правових підходів, спрощення міжнародної співпраці та інтеграції в глобальні ринки; автоматизація процесів митного контролю та підвищення рівня співпраці між країнами, що має бути спрямована на спрощення та пришвидшення процедур, підвищення ефективності митного адміністрування, зниження ризиків корупції та поліпшення взаємодії між державами в міжнародній торгівлі; посилення співпраці з міжнародними організаціями для доступу до

актуальних даних про вартість і класифікацію товарів, що може охоплювати застосування гармонізованої системи опису та кодування товарів (HS Code), використання інструментів, як-от WCO Data Model, для стандартизації даних, навчання та обмін досвідом щодо методів класифікації та оцінки вартості, інтеграцію в європейські митні платформи, як-от TARIC (Інтегрована тарифна система ЄС) та ін.; розробка прозорих методик для оцінки вартості, включаючи залучення незалежних експертів; уніфікація термінів і понять, тобто у нормативно-правових актах України слід інтегрувати термінологію, прийняту в міжнародних документах, таких як, Вассенаарська домовленість (наприклад, точне визначення терміну “подвійне використання” для виключення суперечностей між національними та міжнародними законами); розробка єдиної бази даних, що має містити детальні технічні характеристики товарів подвійного використання та інтегруватися з базами даних міжнародних платформ WCO Data Model; єдині методи визначення митної вартості (метод транзакційної вартості; метод вартості ідентичних товарів; метод вартості схожих товарів); використання автоматизованих систем оцінки для мінімізації людського фактора та ISO-стандартів для митної оцінки; систематичний контроль ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Долуда І. І. Поняття правового регулювання експорту та імпорту товарів військового призначення та подвійного призначення в Україні. Юридичний бюлетень. Випуск 26. 2022. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2022/26/17.pdf>.
2. Закон України від 20.02.2003 № 549-IV (з виправленнями 2023 року) “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text>
3. Митне право України : навч. посібн. / А. І. Годяк, О. М. Ілюшик, Я. П. Павлович-Сенета. Львів : СПОЛОМ, 2017. 308 с. ISBN 978-966-919-282-0. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2301/1/%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%202017.pdf>
4. Бойко О. В. Митна експертиза в Україні: проблемні аспекти. Право та державне управління. 2022. № 3. С. 53–60. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/8.pdf.
5. Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 р. № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2015-%D0%BF#Text>
6. Неботов П. Г. Організаційно-економічний механізм експортного контролю в оборонно-промисловому комплексі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Київ, 2018. 20 с., с. 7
7. Неботов П. Г. Експортний контроль як інструмент зовнішньоекономічної політики держави. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія економіка. 2017. Вип. 1 (7). С. 29–34., с. 33

8. European Council 2022. “Council Decision (CFSP) 2022/578 of 8 April 2022 Amending Decision 2014/512/CFSP Concerning Restrictive Measures in View of Russia’s Actions Destabilising the Situation in Ukraine.” April 8. Accessed September 13, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32022D0578>.
9. Биков І. О. Формування інституту митної вартості в митному законодавстві. Митна справа. 2015. № 2. С. 72–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2_13
10. Критенко О. О., Тоцька Т. С. Спрощення процедури прийняття рішення про визначення митної вартості товарів. Публічне управління та митне адміністрування. 2021, 4 (31). URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2021/4/12.pdf>
11. Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print1389943424100131>
12. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення. Наказ № 599 від 24.05.2012 р. Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12#Text>
13. COUNCIL REGULATION (EC) No 428/2009. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32009R0428#d1e32-12-1>
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 року № 290 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2022 р. № 1378» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp230290?an=1>
15. Константинов В. Ю., Резніченко В. І. Вассенаарська домовленість про контроль за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004, Т.1. 760с. ISBN 966-316-039-X

16. Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies. PUBLIC DOCUMENTS. Vol. 1. Founding Documents. December 2019. URL: <https://www.wassenaar.org/app/uploads/2021/12/Public-Docs-Vol-I-Founding-Documents.pdf>
17. About Wassenaar Arrangement. The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies. URL: <https://www.wassenaar.org/about-us/>
18. Бенедик Я.С. Вплив міжнародних механізмів контролю за трансфером товарів і технологій подвійного призначення на розвиток національного регуляторних інструментів у відповідній сфері. Том 4 № 84 (2024): Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.4.29>
19. Джус О. А. Міжнародне військове партнерство та його роль у забезпеченні державного суверенітету України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2018. 23 с.
20. Ярусевич Є. Ю. Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Сумський державний університет, Суми, 2021. 199 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86409/1/diss_Yarusevych.pdf;jsessionid=031D8ADC E57AC2B368E200F4D1E28EF3
21. Експортний контроль в системі міжнародної безпеки: навч. посіб. / Галака С. П., Гришуткін О. М., Кондратов С. І., Перепелиця Г. М., Сівер О. І. К.: КВІЦ, 2013. 368 с. URL: <http://www.ntc.kiev.ua/download/izdaniya/posibnik/Posibnik.pdf>

22. About the Australia Group. URL:
<https://www.dfat.gov.au/publications/minisite/theaustraliagroupnet/site/en/origins.html>
23. Missile Technology Control Regime URL: <https://www.mtcr.info/en>
24. Німа А. О. Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2024. 223 с. URL:
https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/diss/nimoyi/d_nimoyi.pdf.p7s
25. Рєзнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук. : спец. 12.00.07 / СумДУ. Суми, 2019. 509 с.
26. Постанова Кабінету Міністрів України № 86 «Про затвердження переліку товарів подвійного використання». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF#Text>
27. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2003 р. N 1807 “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення”. URL:
<https://ips.ligazakon.net/document/KP031807?an=51>
28. HothardWare. URL: <https://hothardware.com/reviews/samsung-galaxy-tab-active3-review>.
29. SamMobile. URL: <https://www.sammobile.com/news/galaxy-tab-active-3-march-2024-security-update-usa/>
30. Samsung. URL: <https://www.samsung.com/levant/tablets/galaxy-tab-a/galaxy-tab-active3-8-inch-black-64gb-lte-sm-t575nzkamid/>
31. Xabxmall. URL:
<https://www.xabxmall.shop/?path=page/ggitem&ggpid=3201356>
32. Eprice. URL: <https://www.eprice.com.hk/pad/talk/4471/68722/1>

- 33.Про затвердження плану заходів з імплементації положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 червня 2019 р. № 444-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2019-%D1%80#>
- 34.Проект Закону про внесення змін до статті 23 Митного кодексу України щодо попередніх рішень з питань відповідного методу або критеріїв та їх застосування, які будуть використовуватися для визначення митної вартості відповідно до конкретних обставин. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmindostatti-23-mitnogo-kodeksu-ukraini-shchodo-poperednikh-rishen-z-pitan-vidpovidnogo-metodu-abo-kriteriiv-ta-ikh-zastosuvannya-yaki-budutvikoristo>
- 35.Федотов О. П. Декларування та митне оформлення товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України : навч.-метод. посіб. / О. П. Федотов, А. А. Назарко. Одеса : Фенікс, 2023. 228 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24795>
- 36.Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Regulation (EU) 2021/821 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items, (2.9.2022). Available at <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12045-2022-INIT/en/pdf>
- 37.Eßer, S. The Reconciliation Programme as a Role Model to Resolve Complex Customs Valuation Cases? *World Customs Journal*, 2023, 17(2), 31–42. <https://doi.org/10.55596/001c.88817>
- 38.IMF and WCO International Survey on Customs Administrations (ISOCA). 2019-2020. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2021/november/release-of-the-report-on-the-inaugural-round-of-the-isoca.aspx>.

39. Наказ Міністерства фінансів України № 1142 від 25 листопада 2015 року "Про затвердження Порядку митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України". *zakon.rada.gov.ua*.
40. Ковтуненко К.В., Бут-Гусаїм О.Г. Використання блокчейн-технологій у договірних відносинах міжнародної торгівлі. Економіка. Фінанси. Право. № 6/1, 2020. [https://doi.org/10.37634/efp.2020.6\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2020.6(1).3)
41. Riebe, T. Discussion. In: Technology Assessment of Dual-Use ICTs. Springer Vieweg, Wiesbaden, 2023. https://doi.org/10.1007/978-3-658-41667-6_5
42. World Customs Organization, WCO. URL: <https://www.wcoomd.org/>
43. Zayats, Olena. The global competitive force of MERCOSUR. Black Sea Economic Studies. 2020. 10.32843/bses.50-3.
44. Караваєв Т., Калуга Н. Митна реформа ЄС: імплементація в Україні. Foreign trade: economics, finance, law. 2024, 132. 4-22. 10.31617/3.2024(132)01.
45. Проект «е-Митниця». URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ministerstvo_finansiv_predstavilo_proekti_tsifrovoi_transformatsii_dlja_publichnogo_katalogu-2724
46. Sayeed, Sarwar & Marco-Gisbert, Hector & Caira, Tom. Smart Contract: Attacks and Protections. IEEE Access. 2020. PP. 1-1. 10.1109/ACCESS.2020.2970495.
47. Курс «Митне оформлення та декларування товарів» URL: <https://plaskeacademy.com/kursi-mitnogo-brokera>.